

Jövendő

irodalmi és politikai ujság

A tekintély örültjei.

... Tizának még áll valahogy a szörnyű nagy tekintélytartás, van alakja hozzá és arca — szép metszésű, komoly arca és egyszersmind pirulás nélkül mond le a nagy tekintélyről, ha az hasznos, — a gögös és daliás Tizához még illik, ha azt mondja, hogy rebellisekkel nem tárgyal, de Hieronymi? „Mi van Hieronymival?” E nyakigtörzs kormányférfiu, aki most homloktérben áll, legelől — szemben félszáz ezer sztrájkolóval, a hirtelen megbénult, vérereiben megaludott országban — e kiváló szakértő, aki vissza-visszatér politikai életünkbe: nem alkalmas arra, hogy tekintélyt tartson, de arra született, hogy a tekintélyt magát komikussá tegye. Mondják, nagy eszű, egészen művelt, minden hájjal megkenekedett férfiú, akiről ujonnan való kineveztetése idejében a rossz vicceket gyártó kaszinóban — hívei — azt állították, hogy oly ügyes, egymaga fölszedi az összes vasúti sineket. Ime fölszedte, pedig a kezével nem is dolgozott. Csak a széles arcát mutatta meg a vasútasoknak — teljes szélességében. Az első arcát és második arcát. Higyjék meg, egy ilyen tekintélyes hátsó mozdulat többet jelenthet egy ilyen világraszóló strike történetében, mint a benne résztvevő emberek anyagi alapon álló elkeseredése. Mert nem csak ke-

nyérből, hanem a saját méltóságából is él az ember. És nekünk az a meggyőződésünk, hogy a strikeot Hieronymi Károly csinálta a nagy tekintélyével és a nagy arcaival. Az, hogy nem fogadta a vezetőket, akik még csak kérni akartak. Ez volt a pszikologiai szikra, amelyet ő üzembe hozott azzal, hogy két tisztviselőt — az auktoritás kedvéért — hamarosan el is csapott. A szikrát megcsinálta, az üzemet megindította, mert ő a mérnök, a szakértő, akire rá van bízva az ország minden lokomotívja, de lehetne-e rábízni egyet is, akár egy erzsébetfalvai vicinálist? (Vicinálist igen.)

Gyönyörű ez, uraim, nem vasútasok, rendes polgári olvasók, ennél kevés szebb látványt tudunk! Egy színház ég, az életveszély óriási. Jön a tűzoltó főparancsnok, kezében egy nagy kanna olajjal. Fehér Lohengrin köpeny rajta, a pose-a szép. Ez az új tűzoltó főparancsnok és friss Lohengrin maga a kereskedelmi miniszter, aki a tekintély gögijének olaját hozza. Miért? Pusztá pose-ból? Elbizakodottságból? Hogy majmolja ifjabb kormányelnökét. Ez erőszakolta reá? Minisztertanácsban határozták el? Éppen Hieronymi mondta hogy emberek csapatban vagy tömegben megbutulnak, egyedül józanok. Nos, ő egyedül! E természettudományi alapon álló férfiú nem ismeri az egyszerű, a köznapi tünetet, hogy akit arcul köpnek, az mechanice egy mozdulatot tesz. És ez a mozdulat nem a megelégedésé. Hieronymi úgy bánt és úgy beszélt a vasútiakkal, mint a renitens magán-szolgáival és az egész kormány úgy taktikázott velük, mint az obstruálásban erejét vesztett képviselőkkel. De ezek nem a mandátumukat féltik, még a kenyérüket sem akarják türelmetlenül, ám az emberi természetnél fogva azt nem tudják eltűrni, hogy a hivatalos tekintély ott pöffeszkedjék ahol annak semmi haszna nincs, csak ártalma van.

Azonban itt „lé” van, mondja Tisza is, Hieronymi is. Ezt a „lét” meg kell inni valakinek. Méltányos, hogy az igya meg, aki csinálta. És ezek csak látszólag a vasútasok, tényleg a tekintély örültjei és azok között az a zömök, mégis quadrát ember, aki ebben a pillanatban még mindig a homloktérben áll. Vele szemben a tekintélytelen strikolók, akik tizezrével szaporodnak, akiket a szintén tekintélytelen — félredobott — Vörös Lászlóval békit, most már megaláztatva nemcsak magát, de az állami tekintélyt is és éppen a megaláztatottak előtt. Ez a földi sors, ez a bibliai ítélet, ez az emberi igazság, de nem ez a módja föntartani valóban az állami auktoritást. Mert fegyelem nélkül nincs kormányzás. Tudniillik fegyelmezetlen államférfiakkal nincs.

„És mi van Hieronymival?” A politika tányérváltói beszéltek, hogy valahányszor új kormányelnököt fogadott a felség, mikor a tárcák betöltésére került a sor, mindég megkérdezte:

— És mi van Hieronymival?

A király őt szerette. Ez lehet igaz is, nem is. Az a kérdés, szereti-e még e pillanatban, amikor kisült róla, ami a végén a legtöbb államférfiúról kisül. És ha nem volna megsibbadva a magyar parlamenti élet, ezt a tényt már konstatálták és lezárták volna rég. Már azóta más venné nagy fontoskodva tudomásul, amit fél-százezer ember kér és más tárgyalna azokkal, akiket ő bősztett fel. De a kormányzat szolidáris, tartják egymást. A megbénult ország csudálkozva néz rájuk: ezeknek a szerencsés és erős keze alatt

mint mállik szét minden. Nagyszerű tekintélyük nyomása alatt megindultak a hegyek, visszafelé folynak a folyamok és ma-holnap strikeolni fognak a — kanonokok. Nagyzolni tudnak ezek és nem tekintélyt tartani, ülni olyan lovat, amelyhez hozzá vannak kötve. És mégis osztatlan elismerést várhatnak egy óriási tömegtől, akiket állítólag üldöznek, de ime csudálatos szépen propagálnak. A szocialistákat értjük, akiknek olyan május elsejét csinál Tisza István, a milyen soha még. . . . Ám az ultima ráció, a legfőbb tekintély birtokában elbizottságuk — megalázkodásuk alatt is — teljes, az ifjú Tisza István a kardjára ütött. A katonaság, hajh a katonaság, rá eresztjük a katonákat a strikolókra és nemstrikolókra, Tisza, mint főhadnagy, személyesen. Tud a lovon ülni, a karddal bánni, neki ez a viselkedés nem is rosszul áll. De Hieronymi úr, ez a jó menázsiban széjjel ment manipuláns őrmester, hadastyán generálisi ruhában, amint elragadt s a tömegbe szabadult lovának nyakát körülfogja. . .

A kolera — mint belügyminisztert — voltaképpen lejáratta e külömben tiszteletreméltó kegyelmes urat. Tekintélytartásának komikuma — reméljük — végez vele!

A labanc-világ vég-itélete.

Irta: Balogh Pál.

Rákóczi hamvait maga a király hozatja haza.

Nagy esemény ez. Nincs is hozzáfogható az egész korszakban, mely a koronázás óta lefolyt.

Eszmei tartalma ép oly fényes, amilyen súlyos erkölcsi értéke. A történeti igazság ereje épúgy világít, ahogy melegít benne lovagias uralkodónk királyi szívének melege.

Korszakos cselekedet volt az is, mikor a negyvennyolcas honvédeknek ajánlta a nemzet koronázási ajándokát. De jelentőségben messze fölülmúlja azt a jelen elhatározás, mely a a trón kegyeletét a nemzeti kegyelettel Rákóczi hamvai fölött egyesíti!

Megáldja e kézirat a kuruc csatateret, ahol ma a békés munka virágai szabadon tenyésznek; pietással érinti meg a kuruc lobogót, mely alatt egykor e virágok helyét annyi vér öntözte; elégtételt ad az utolsó kuruc vezérnek, kit elfogúlt kortársai a katasztrófa után számkivetettek s egy erkölcstelen törvénnyel megbélyegeztek; visszahelyezi őt fejedelmi méltóságába, fejedelmi rangján említve nevét — hamvainak fejedelmi sírt rendel a haza földjében s fejedelmi pompával akarja elhelyeztetni.

S mindez a politikai szükségesség jegyében fog megtörténni. Mert ily legfelsőbb iniciativa sohasem indul meg magától, soha nem mozdítja meg az államgépezetet a gyakorlati politika szükségszabályai nélkül, vagy épen azok ellenére.

Igen fontos, hogy a király komoly szükségét érzi ily ünnepies lépésnek, helyreállítandó ez úton a teljes összhangot a dinasztikus s a hazafias érzelmek közt.

A kritika bizonynyal kérdezheti, hogy miért nem volt erre az összhangra idáig szükség s mi által lett ép most oly sürgetővé, hogy a döntő lépéseket előidézzék? A nemzet ezt valóban régóta várta s úgy belefáradt, hogy ma szinte váratlanul jut hozzá.

Hallunk is hangokat, melyek az eseményt hozzá nem arányuló érdekek kicsinyes szempontjaiból bírálják. De ez méltatlanság a király nagylelkű tényére és kislelkűség az ügy történeti méreteivel szemben.

Ősz királyunk hosszú megfontolás után határozta rá magát, hogy fejedelmi aktussal egy korszakot zárjon le Magyarország történetében s egy új korszakot nyisson a dinasztia történetében. Hogy ez bekövetkezhezzék, előbb szüksége volt a kiegyezési műre s ennek kipróbálási idejére.

Király és nemzet a művet együtt alapozták, együtt is építették. I. Ferenc József korszaka ez alkotó munkában telt harminchét éven át. Az élet viszontagságai, viharai sokszor megállították a munkásokat, meg is rendítették nem egyszer az épület falait. De végeredményben mindez csak teherpróba volt, mely soha nem szüntette meg a műhöz való bizodalmat, sőt fokozta a befejezés sikerének reményét s a hozzá szükséges energiákat.

A királyi kézirat most azt hirdeti, hogy e teherpróba véget ért: az új Magyarország erősen áll alapzatán, s erős várává lett a trónnak, biztos támaszává a dinasztia világpolitikai hivatásának. Ennek elismeréseül betetőzi ő fel-

sége a művet, ráemeli a koronázó építményt: a kupolát. Ez a kupola a magyar történeti múlt, melyet szabadságharcaival, hőseivel és vértanúival királyunk a nagy kiegyezési mű integrans részeül nyilvánít, megadva annak — mint a dinasztia feje s későbbi királyok példaadó elődje — a nemzeti kegyelettel összehangzó pietást és devóciót.

Hosszú uralkodása alkonyán akarta kiadni ez okiratot, mely épp ezért úgy hat, mint egy politikai végrendelet.

Lehetetlen, hogy a nemzet föl ne fogja, mily nehéz elhatározás volt ez. Végleges szakítást jelent az nemcsak a dinasztia 300 éves hagyományaival s ezek szellemével, hanem szakít ama labanc-világgal is, melyet a nemzet kuruc harcai mindig a dinasztia oldalán láttak — de amelyet végkép legyőzni a nemzet csak most tudott.

Idáig csupán az bizonyult be, hogy a nemzettel szemben külön dinasztikus érdekek sikerre nem juthatnak; hisz a labanc-iskola, mely amaz érdekeket szolgálta, csupa válságokba és katasztrófákba döntötte a dinaszticiát. Most I. Ferenc József, egy hosszú élet tapasztalatai alapján, arról tesz tanúságot a történelem előtt, házának és utódainak, hogy a nemzeti érdek, melyért a kurucok harcoltak, összehangba hozható a dinasztikus érdekekkel s a nemzet-állami eszme, mely a kurucok sírja fölött e hazában immár diadalmas korszakát éli, ideális formát és reális tartalmat adott a monarchikus eszméknek is.

Ez egyértelmű a labancok teljes és végleges elpusztulásával. A dicsőség, melylyel Rákóczi sírjából feltámad, ősellenségeinek elkárhoztató végítélete lett.

Rákóczi sírja.

Irta: Thaly Kálmán

1889-iki rodostói tanulmányútja alkalmából.

Rákóczinak és hőslelkű édesanyjának hamvai tudvalevőleg a galatai Saint-Benoît-templom sírboltjában pihennek. Konstantinápolyban létemkor többször valék ezen egyházban; szent áhítattal merengtem a magyar nemzet eme dicső mártírjainak síremlékeinél, sírboltjuk felett. Tüzetesen megvizsgálám a templomot belől és kívül, fönt és alant, úgy a mellette álló kolostort, ma a francia lazaristákét, kiknek főnöke nál P. Lobry Ferencznél bemutatván magamat, a zárda írományairól s egyéb idevonatkozókról sokat értekeztünk, tervezgettünk vele. Jutottam is az ő szívességéből érdekes új adatokhoz.

A St-Benoît egyháza román stýlben alkotott és szigorúan keletelt régi, olasz építmény, azon korból, mikor Galata városát a genuaiak bírták. Szentélyével keletnek, hegyoldalban van építve, úgy, hogy északi hosszfala fönt a magaslaton, s a déli lent a völgyben áll alapjával, minélfogva ez az utóbbi sokkal magasabb. Alólról a templomot ó fallal kerített udvar környezi, a régi, még el nem torzított genuai, díszes kapuzattal. A bejárás az egyházba nyugatról, fönt a hegyoldalban van. A déli fal mente pedig a templom-talapzatig, nagy, magas üreget képezvén, ezt belólról felosztották fülkékre, úgy, hogy a koporsók — illetőleg a kisebb-nagyobb, zárt kripta-üregek — méhsejtszerűleg vannak egymás fölött és mellett.

Az egyház nyugati főkapuja fölött, a zárda felől, eme XVII-ik századi felíratot találtam:

+

I. H. S.

AD MAIOREM DEI GLORIAM S. BENEDICTI PATRONI
GLORIOSI PRISTINAM DECUS ATQUE IMMORTALEM
HONOREM TEMPLUM HOC RESTAURATUM FUIT ANNO
DNI 1682. LUDOVICI MAGNI FELICIBUS AUSPICIIIS
AC REGIA MUNIFICENTIA.

E felírat szerint tehát ezen, a genuai uralom után sokáig romokban hevert templomot a bőkezű, nagy francia király

XIV. Lajos restauráltatta 1682-ben, s — mint a felirat fölötti jelvény mutatja, — adta át a francia jezsuiták keleti missiójának egyháznál. A restauráció épen Thököly Imre hatalmának fénykorára esik. E templom azóta a konstantinápolyi francia nagykövetség oltalma, szóval, francia védnökség alatt állt és áll mai napig. S e körülmény magyarázza meg: miért rendelé a haldokló Zrínyi Ilona bujdosó fejedelemasszony földi-maradványait ideszállíttatni és e templom falai közt örök nyugalomra tétetni. Thököly hitvese a barátságos francia hatalom védszárnyai alatt kívánt pihenni török földben is.

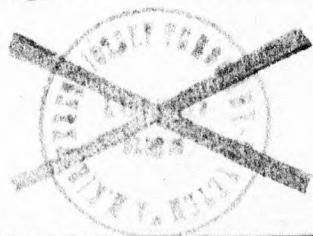
Mint hű titkára, Komáromy János pontosan írva hagyta: az Ázsiában, Izmidtől be két mértföldnyire, az Illyés próféta hegyén túl, a «Virágok mezején» fekvő szép villájában 1703. február 18-án jobblétre szenderült fejedelmi nő holtteste e hó 20-án koporsóba tétetvén s Nicomédiába vitetvén, ott március 8-án hajóra tétetett, 10-én vele Galatába érkeztek, és még az nap estve az itteni jezsuiták templomában «pompás solennitással» sírboltba helyezték. Sírja fölé szép fehérmárványlapot helyezének címerével s «Donec resurgat» felirattal, és egy másik, szintén fehérmárvány-lapot a sír mellett a kőfalba raktanak, mely még ma is ott van. Magvas, jelentős felirata jól ismert, — többször ki volt már adva.

Mikor husz év múlva egy másik előkelő bujdosó hitvese, gróf Bercsényiné, Rodostón 1723. április 25-én, Zrínyi Ilona, dicsőséges fiának: Rákóczinak jelenlétében örök álmra szenderülne: ezen utolsó betegségében ő is ide kívánczozott pihenésre, a fejedelem édesanyja mellé. S hű férje és ennek fejedelmi barátja teljesítették a kegyes úrnő óhaját. Mikes írja 1723. április 26-iki levelében Bercsényinéről:

«Ma tettük koporsóban szegényt, és gondolom, hogy a jezsuitákhoz viszik bé innét, Konstanczinápolyba.»

Ennyit tudunk eddig; és hogy a szándék csakugyan teljesült: a St.-Benoit-kolostor archivumából, P. Lobry supérieur úr szivességéből általam kikeresett s lemásolt idevonatkozó Bercsényi-féle alapítványlevelével s a vele összefüggő iratok kétségtelenné teszik. Sőt ezen alapító-leveléből kiderül az is, hogy az 1725. november 6-án Rodostón elhunyt gróf Bercsényi Miklós szintén e francia védnökség alatt álló galatai templomba, neje: gróf Czáky Krisztina hamvai mellé rendelé magát eltemettetni, — amire van némi homályos célzás Mikesnél is.

Bercsényi 1725. őszszel halálos betegségbe esvén, nagy keresztyéni áhítattal készült a túlvilágra. Saját és Rákóczi udvari papjainak buzgó lelki vigasztalásait fokozandó: október elején még kivitette magához Konstantinápolyból az ottani

patriárcha-helyettest, Mauri Péter carthágói érseket, hogy tőle nyerjen végső abszolúciót. Az érsek engedvén a halálra vált nagyhírű férfiú óhajtságának, a magyar bujdosók körében gyakran megforduló konstantinápolyi francia jezsuita, páter Cachod (v. Cachaud) Jakab kalaúzsága mellett hajózott Rodostóba. Itt az egyháznagy minden földi terhek alól feloldozá a szenvedőt, megáldoztatá és ihletett, bátorító imáival előkészíté a halálra. A mindenkor buzgó vallásosságú kuruc vezér pedig bujdosó állapotában is megemlékezvén az egyházzól, a hajdanában kegyurasága alatt állott unghvári és brunóci templomok számára nagyértékű, régi arany-, ezüst-monstranciákat és áldozó kelyheket adott által Mauri érseknek, kérve őt, hogy e drágaságokat, mint az ő hagyományait, halála után juttassa el a konstantinápolyi osztrák követség útján rendeltetési helyökre. Ezenfölül Bercsényi 3000 piaszterből álló kegyes alapítványt tőn a jezsuiták Szent-Benedekről címzett galatai egyházának, — melynek sírboltjában boldogult neje nyugszik s ő maga is óhajtott pihenni, — oly célból, hogy lelki üdvösségükért ott, az ő és hitvese halálának évforduló napján örök időkre egy-egy ünnepélyes gyászmise, továbbá évenként 300 csendes mise tartassék. («... Singulis Annis duo anniversaria vel solemnia officia suis propriis temporibus, cum honore et decore et cum debitis cerimoniis celebrantur pro refrigerio animae meae et piae defunctae Consortis meae Christinae Csáki, in templo Societatis Jesu Galatae, ubi utriusque corpus requiescit,» — etc.) A kamatok fenmaradó részéből pedig, hitvese leányának: gróf Erdődy Erzsébet Zsófia pozsonyi Clarissa apácakisasszonynak évenként, míg él, száz piaszter küldessék; mely száz piaszter azután, ha a nevezett apáca meghal, évről-évre a konstantinápolyi bagno keresztyén rabjai közt osztassék ki alamizsnaképen, — főtekintettel a magyar rabokra, ha mikor ilyenek találtnak; («et si ibidem fuerint Hungari: habeatur eorum specialis ratio»). Íme, a még halálában is váltig magyar Bercsényi!

Ezen intézkedését a haldokló, Mauri érsek patriarchatusi kancelláriáján — hová alapító-levelének eredetije is került, — örök-érvényűleg protokolláltatni rendeli; melynek végrehajtásával Főtiszt. Radalovics János apostoli provikáriust, a Fölseges Erdélyi Fejedelem első udvari káplánját bizza meg, halála után. «In cujus rei fidem — zárja be alapítványlevelét, — hasce Literas propria manu subscriptas et sigillo munitas dedi Rodosti, in Graecia, ad Propontidem, Anno Dni 1725-to, die 10-ma Mensis Octobris

(L. S.) Comes Nicolaus Bercsény, m. p.»

Csatolva van ez okmányhoz P. Cachod jezsuitának Rodostóban ugyancsak 1725. október 10-én kelt nyugtatóványa, melylyel elismeri, hogy az egyháza részére tett főntebbi kegyes alapítványt az örökhagyó Méltóságos Generális Gróf Úr ő Excellentiájától, és pedig 1200 piasztert készpénzben s 1800 piasztert klenódiumokban, szóval az összes 3000 piaszter értékét átvette. (E Bercsényi-adta klenódiumok közül egy erősen megaranyozott, szép francia mívű, barok stílű, 80—85 cm. magas ezüst-monstrantia még ma is megvan a St.-Benoit templomban. Valamelyik magyar egyház kegyeletből kicserélhetné.)

Az anniversárius két ünnepélyes gyászmisét s — a VII. Pius pápa 1808-iki bullája erejével harmincra leszállított — 300 csendest, az egyházi adatok szerint az alapítvány értelmében ma is mondják a galatai lazaristák gr. Bercsényi Miklós és neje gróf Csáky Krisztina lelki üdvéért, — dacára, hogy csak ez utóbbi földi maradványai nyugosznak sírboltjukban. Ugyanis, mikor Bercsényi — 1725. november 6-án — elhunyt, akkor tájban pestis uralkodván Rodostón és vidékén: holttestének Konstantinápolyba szállítását a porta nem engedé meg. Így tették aztán le az a rodostói Panajia görög templomba, gr. Esterházy Antal hűlt porai mellé. Erre nézve olvassuk Mikesnél:

«Nem tudom valójában, ha azért nem vitték-é a testet Konstanczinápolyban, hogy sok költségbe került volna, vagy azért, hogy nem engedték meg? De azt tudom, hogy egy görög kápolnában temették el.» (1725. nov. 12-iki lev.)

Rákóczi, testi-lelki hív barátja után tíz év múlva, 1735. április 8-án elhunyván: mivelhogy édes anyja Zrínyi Ilona hamvai mellett óhajta örök álmát pihenni, — hű kamarása Mikes Kelemen, mint tudjuk, azon évi július 4-én indult meg Rodostóról tengeren, a gondosan bebalzsamozott drága tetemekkel Konstantinápolyba; hova 6-án megérkezvén, a koporsót rejtő ládát a galatai St.-Benoit-templomba szállíttatá. Itt, a fejedelmi halottat átvevő jezsuita-atyák, a koporsót az azonosság konstatálása végett felnyitották. Ezzel a Zrínyi Ilona fejedelemasszony sírlapját — a «Donec Resurgat» feliratút — fölemeltetve, miután a hamvakat már annyira elporladva találták, hogy csak a koponyát emelhették ki: «aztot a fia koporsójába bezárták, és együtt eltemették;» — írja a jelen volt Mikes. Mikor pedig a Rákóczi szép, címeres, feliratos, fehér márvány-síremléke elkészült: anyja sírlapját eltávolítván, ezt fektették a közös sír fölé. Mindazonáltal Zrínyi Ilonának a falba rakott másik emlékkövét — a hosszabb feliratost — továbbra is meghagyták; most is ez van a falban, Rákóczié

a talapzatban. E síremlék és a közös sírűreg (caveau) a St.-Benoît-egyház — bemenettől jobbkézt fekvő — déli oldalhajójának vagy kápolnájának keleti vége felé, a Boldogságos Szűz tiszteletére szentelt oltár előtt terül el, kívülről tekintve: a magas déli oldalfal 3-ik és 4-ik ablakai között. Itt, külön sírbolti befalazott fülkében aluszsza nagy álmait, dicső anyja koponyájával egy koporsóban, Magyarország s Erdély fejedelmeinek dísze, nemzeti létünk, alkotmányos szabadságunk, állami függetlenségünk felejthetetlen hőse.

Napsugárban.

Maupassant.

Szép nyár volt. Mintha minden ünnepelne
 Zajongva járt a gondtalan tömeg.
 Szívembe szöktek titkos örömek,
 Fejem a zajtól mámorral volt telve,
 A napmeleg bejárta testemet
 Sugárai a lelkemig hatoltak;
 Súgár, melytől a szív is megremeg,
 Súgár, melytől feltámadnak a holtak.
 Egy asszony jött felém; reám tekintett,
 Sötét szeméből tűz parázsa intett.
 Sajátos izgalomra kelt a lelkem
 És hirtelen vad örületre kelten
 Vágy szállt meg, hogy reá vetem magam,
 S az ajkára forrasztom ajakam.
 Szemem elé köd, — vérfelhő borúlt,
 Úgy véltem, keble keblemhez szorúlt.
 Öleltem, földre dobtam, ott tiportam,
 Az ajkunk lázban égett egybeforrtan.
 Majd isteni erővel felragadtam,
 S a földről testünk fel a légbe pattan.
 Az ég felé repülve — ajk az ajkon
 Gyors röptömet a tűzesillagba hajtom.
 Vadul száguldtunk egymás oldalán,
 S görcsös karomban holtra vált a lány.

Császár és katona.

Irta: Herczeg Ferenc.

A szezon legérdekesebb színdarabja a szezon végére maradt. E héten adták Herczeg Ferenc «Bizánc» című színművét, a melynek a diadalmas tavasszal kell megküzdenie. A langy tavaszi este a szabadban a legérdekesebb színműnél is kedvesebb a közönség színe előtt, de amennyi szerencséje van Herczegnek — meglátják: egyszerre színháznak való rossz idők támadnak. A darab maga, mint irodalmi munka, minden konkurenciát kiáll, látszik ez az utóbbi mutatóból is, a melyben a zsoldos katona beszél a császárhoz, annak bukásáról, amely — egyébként — a darab témája. A darab tárgya lényegében és mélyében egészen mai, a jelen — és a jövő — a múlt aranyos gőzködén keresztül nézve. Bájos és különös ez — de nézzük a belőle vett próbát.

KONSTANTIN, GIOVANNI.

GIOVANNI

(Az izgalomtól sápadtan besiet.)

KONSTANTIN

Giovanni!

GIOVANNI

Nagy ujság!

KONSTANTIN

A török —?

GIOVANNI

Fegyverszünetet ajánl!

KONSTANTIN

Giovanni!

GIOVANNI

Fegyverszünetet ajánl és békeköveteket küld a városba. A követekkel jön Ahmed khán, a szultán fivére. A csatában nem kellett neked bátorítás, de most esedezem, uram, **légy** erős!

KONSTANTIN

A csoda megtörtént! Tudtam, a szívem mélyén mindig tudtam, hogy az ég nem akarhatja Bizánc pusztulását. Nem, csak leckét kívánt nekünk adni s a leckére rászolgáltunk, ezerszer rászolgáltunk . . . (Leborul a szentkép előtt.) Láss a porba, Uram! Borzadva érzem szent közelségedet! Bocsáss meg, hogy volt egy perc, amidőn kétségbe estem irgalmas-ságodon! (Fölkel.) Bizanc áll és állni fog, mert az ő szent keze védi! Hol van Iréne? Hol vannak birodalmam nagyjai? (Az arany-ajtó felé siet.)

GIOVANNI

(Elállja az ajtót.) Konstantin császár, hű emberednek tartasz?

KONSTANTIN

Mit mondasz, Giovanni? A leghívebb férfinak, ki valaha páncélt viselt a szíve fölött. S ha imádkozom a mengmenekülésünkért, azért is imádkozom, hogy császári módon jutalmazhassalak meg. Örökös hűbérül neked szántam Lemnosz hercegséget.

GIOVANNI

Köszönöm nagyuram, de én többre vágyom. Nem földet kérek tőled, hanem egy darabot a szívedből: a bizalmat. Mielőtt fogadnád a szultán követeit, mielőtt tanácskoznál birodalmad nagyjaival, hallgass meg engem, nagyuram. Amit mondok, az fontos, mint az élet, és komoly, mint a halál.

KONSTANTIN

Mi mondani valód van, Giovanni?

GIOVANNI

Tudod uram, hogy a szóbeszéd nem kenyerem. Nem is volt eddig miért beszélnem. Egy napról-napra szűkülő vashürok szorította a torkunkat és nekünk csak egy választásunk volt: hogy tisztességgel haljunk meg. Erről nem volt mit beszélni. E pillanatban azonban megfordult sorsunk.

KONSTANTIN

Reméljük, jóra fordult, Giovanni.

GIOVANNI

Tudom, hogy rosszra fordult, nagyuram. Eddig csak életre-halálra folyt a kockajáték, most már a becsületre is folyik. Most már beszélnem kell!

KONSTANTIN

Egész lelkemmel hallgatlak, Giovanni.

GIOVANNI

Ne áltasd magad, Konstantin császár, a te birodalmaid elveszett. Nem a pogány dönti meg, hanem évszázados végzete. Elfonnyadt, mint fáján a levél s ha nem is rázza a török zivatar, lehull magától. Nincs hatalom, értsd meg uram, nincs hatalom, amely feltartóztathatná bukását.

KONSTANTIN

Isten hatalma sem?

GIOVANNI

Isten nem jószívű ötletekkel, hanem örök törvényekkel kormányozza a világot. S e törvények rendelik, hogy pusztuljon, ami életre képtelen. Százezer pap imája gyöngé arra, hogy fájához kösse a hulló levelet. Aki ma Bizánc fennállásáért imádkozik, az Istent káromolja, mert gúnyolja a világrend törvényeit. Az Ur nincs velünk, ő Mohamed táborában sátorozik. Ne is álmodj arról, császárom, hogy megmentsed városodat a szultántól! En ismerem a nagy rombolót! Ahogy a delejtű északnak, úgy néz ő gyermekkora óta szörnyű állhatatossággal Bizánc felé. Őrjöngő vágy emészti a városod után s ha száz élete volna is, eldobná mind a százat a pillanatért, amelyben bevonúlhat az aranykapun.

KONSTANTIN

Ha elveheti erővel, mért küld követeket?

GIOVANNI

A váratlan meglapulás a döntő ugrás pillanatában is rávall az ő tigristermészetére. A város már övé, az életed is övé, de ő többet akar.

KONSTANTIN

(Fájdalmas mosolylyal.) Többet? Tőlem?

GIOVANNI

Uram, készülj a szörnyűségre: a pogány a becsületedet akarja. En ismerem Mohamedet! Ő épp oly számító, amilyen irgalmatlan. A gőgje nem tud belenyugodni abba, hogy birodalmának jövő fővárosa egy császári vértanú dicsőségére emlékeztesse a világot. Hidd el, császárom, ő irigyli tőled a hős halált, amelyre elszántad magad.

KONSTANTIN

Lám, hát van még, amit irigyelhet tőlem a pogány! De ha irigyli, sem veheti el tőlem!

GIOVANNI

Elveheti! Hisz ez az, ami rettenetes félelemmel tölt el és szólásra kész. Mohamed követei azt ajánlhatják neked, hogy áruld el a népedet.

KONSTANTIN

Arcukba vágom megvetésemet!

GIOVANNI

S ha népednek ajánlják, hogy áruljon el tégedet — habozni fog a nép?

KONSTANTIN

Álmodban beszélsz, lovag? Hát ismered te Bizáncot?

GIOVANNI

A józanság szól hozzád, te nagyszívű alvajáró. Ébredj s nézz magad körül, láss, aztán ítélj! A birodalmad nincs sehol, csak a te nagy szívedben él képe. Bizánc régen meghalt, csak egy tenger kőrakás maradt utána, amelyben emberek nyúzsögnek. Ők az előtt hajolnak meg, akitől félnek. Egykor téled félték, most a szultántól rettegnék. Bizáncban minden eladó s legolcsóbb ma a korona. Császárom, a vérre, amit érted ontottam, kérek, ne fogadd Mohamed követeit! É percben még ura vagy sorsodnak. Meghalhatsz mint császár, de talán élhetsz is mint császár. Ime, van kilenc génuai gályánk a kikötőben . . . Lehet, hogy a fegyverszűnet elálmosítja ellenséginket s ha egyszer künn vagyunk a Propontiszon, a pogány otromba csatahajói sohasem érik útól az én repülő sárkányaimat . . . Te hetven napja hősiezen védekezel a százszoros túlerővel szemben s most már futva is diadalmasan lengetheted császári lobogódat.

KONSTANTIN

Egy Paleológ nem fut.

GIOVANNI

Akkor válaszd a Paleológhoz méltó véget, a császári halált. Most még módodban van. Fuvasd meg a trombitákat és csapj ki maréknyi seregeddel a pogány óriás táborára. Vagy várd meg támadásukat a vár falán. A bukásod dicsőségesebb lesz, mint volt valamennyi bizánci császár hosszú élete. Bizánc romhegye egy herosz síremléke lesz és ezer esztendő múltán is borzongó áhítattal ejti ki nevedet a világ. De ne bocsásd a városba Mohamed követeit, mert a lépteik kongása a bizánci utcákon elegendő arra, hogy romba dőljön trónusod. El fognak adni, uram, már meg is alkudtak reád!

Szennyes kezek lelopják fejedről a koronát, kicsalják kezedből a kardodat, aztán a csócselék röhögése és átkozódása közepett oda taszítanak a gőgös pogány lábához Oly dicstelen véget fogsz érni, nagyuram, mint az oroszánvadász, akit saját kutyái tépnek szét!

KONSTANTIN

Elég volt, lovag! A vérre kell gondolnom, a melyet értem ontottál, hogy ellenséget ne lássak benned is! Tudd meg, hogy az Úr, ki a fejemre tette a szent koronát, csodás és titokzatos köteléssel fűzött össze nemzetemmel. Én és a népem egy vagyunk. Aki a népemet sérti, engem bánt.

GIOVANNI

Bizony, mondom neked, szegény császárom: ha egy igaz férfi s egy tiszta nő megmenthetnék a birodalmadat, Bizánc akkor is elveszett. Te nem ismered a népedet!

KONSTANTIN

Halgass, barbár! Ha úgy volna, mint mondod, akkor magam volnék Bizáncban a legnagyobb bűnös. Mert van-e lelketlenebb gonosztevő a fejedelelemnél, aki oly nép fölött uralkodik, melyet nem ismer?

GIOVANNI

Uram, könyörgök, hallgass rám! Ne vedd zokon, hogy harcolni tudok csak a császárért, de beszélni nem tudok veled. Jól mondtad: barbár vagyok, tűzben-vérben fogant nemzetiség fia. A bölcsöm körül már bömbölt az ostrom s amióta bírom az eszem, hajtóvadászat az életem s magam hol halálra keresett vad, hol vérengző embervadász vagyok. De ha sért a durva igazság, én térden állva s ahogy Bizáncban mondják: a hódolattól haldokolva ismétlem, amit mondtam.

KONSTANTIN

Elég volt! Ha megúntad hűségedet, ám szállj hajóra. Én itt maradok. Amit a zsoldoskapitány meg nem érthet, azt érzem én: a kardok s buzogányok számtánánál van nagyobb igazság is. Az Isten kegyelméből való császárság nem pusztán cím: gyakran éreztem életemben az Úr csodás kegyelmét. E pillanatban is szent borzalommal tölt el közelsége. Birodalman s koronám az Ő kezében. A népem javára alávetem magam rendelkezésének s elfogadom Mohamed követeit. Ez utolsó szavam!

GIOVANNI

(Kétségbeesett megadással.) Te vagy a császár, te parancsolsz. A hűségemet azonban megtartom ellenedre is. Ha jön a gyászos vég, magad mellett találsz!

Puybroche márki újabb esetei.

Írta: Heltai Jenő.

A PROBLÉMA.

A márki, akinek hosszú idő óta hírét sem hallottam, váratlanul betoppant hozzám.

— Szereted a sakkrejtvényeket? — kérdezte tőlem.

— Nem.

— Örülök, hogy egy az ízlésünk. Én sem szeretem. Hát a lélektani problémákat?

— Azokat sem.

— Ennek még jobban örülök. Tehát ha megengeded, föladok neked egyet.

— Bár inkább egy pénzeslevelet adnál föl.

— Nem vagyok abban a helyzetben. Az eset a következő: Stop Jeremiás Hugó nyugalmazott nikaraguai vezérőrnagy és én a múlt vasárnap Bécsbe utaztunk lóversenyre. Pozsonyban beszállt a kupénkba egy fiatal hölgy. Szép volt, mint a napfölkelte a Rigi tetején és büszke, mint Núbia párduca. Mit szólsz ezekhez a hasonlatokhoz?

— Gyönyörűek!

— Ez az én véleményem is. Udvariasan üdvözöltük a fiatal hölgyet és ő nyájas leereszkedéssel fogadta köszöntésünket. Erre bemutatkoztunk és dohányengedélyt kértünk.

— Dohányengedélyt?

— Igen. Hogy szivarozhassunk. Ő megadta az engedélyt és maga is rágyújtott.

— Előkelő hölgy lehetett.

— Valóban az volt. Szerfölött előkelő hölgy, mint utóbb megtudtuk, hercegnő. Nomoney-Atall hercegnő.

— Finom név!

— És angol. Nomoney-Atall Kázmér Fülöp, a dinasztia megalapítója, az első keresztes háborúban kapta a her-

cegi címet. De ez mellékes. Sokkal fontosabb, hogy úgy az őrnagy, mint én udvarolni kezdtünk a hercegnőnek.

— Sejtettem . . .

— Jól sejtetted! Türelmetlenül lestük, hogy egy alagúthoz érkezünk.

— Kérlek, figyelmeztetlek arra, hogy . . .

— Diszkrét leszek. Elhatároztam, hogy megcsókolom, akármi történjék is. Az őrnagy nem szólt semmit, de a szakáláról le lehetett olvasni, hogy hasonlóan törí a fejét. Végre a vonat nagyot füttyentett és a következő pillanatban rémes sötétség borult ránk. Mielőtt merész tervem sikerülhetett volna, éreztem, hogy valaki a zsebembe nyúl és csodás ügyességgel eltulajdonítja a pénztárcámat. A vér megfagyott az ereimben és mire ismét felolvadt, már kinn voltunk az alagútból. Mit szólsz hozzá?

— Borzalmas!

— Úgy-e? Már most itt a probléma: ki csente el a tárcát, a hercegnő-e, vagy az őrnagy?

— Ezt nehéz megmondani. Sok pénz volt a tárcában?

— Semmi. Egy fillér sem. Honnan volna nekem pénzem?

— Hiszen akkor nem olyan szerencsétlenség, hogy a tárca elveszett.

— Ki mondta, hogy elveszett? Tíz perc múlva a zsebembe nyúltam — hát ott a pénztárca.

— Értem. Az, aki elcsente, ugyanúgy vissza is lopta.

— Nem érted. Az a valaki, aki a tárcát elcsente, nem az őrnagy volt és nem a hercegnő, hanem —

— Hanem?...

— Hanem én magam. Az alagútban olyan sötét volt, hogy nem láttam: kinek a zsebébe nyúlok és tévedésből a saját tárcámat loptam el.

A HATTYÚDAL.

— Mikor az őrnagy meg én nagy nyomorban voltunk, tudod-e mit csináltunk? — kérdezte az őrnagy.

— Nem.

— Kimentünk a városligetbe andalogni. Este volt és a hold nyájasan sütött. Bárcsak mi is süthettünk volna valamit. De nem volt mit. Leültünk a tó mellett egy padra és mereven belenéztünk a vízbe. „Mit gondolsz, vannak-e ebben a tóban halak?” — kérdezte az őrnagy. „Azt hiszem, vannak” — feleltem én. Hátha tudunk egyet fogni? — szólta ismét az őrnagy. „Nem” — mondtam én — „jobb ötletem van.”

És tudod-e, mi jutott az eszembe?

— Nem.

— Nemes méltósággal egy hattyú úszott felém. Mondom az őrnagynak: „Nézd, hattyú!” „Az ám” — mondja ő. „A hattyú szép madár” — mondom ismét én. „Nagyon szép madár. Kétszáz évig is elél és halála előtt énekel” — így az őrnagy. — „Őrnagy” — mondom én — „hallottál-e már hattyút énekelni?” — „Nem” — mondja ő. — „Jó volna egyszer hallani, hogy természetrajzi ismereteinket bővíthessük és tudományszomjunkat csillapíthassuk” — mondom én. „Nagyon jó volna!” — mondja ő. És erre, tudod-e, mi történt?

— Nem tudom.

— Pedig ehhez nem kell nagy fantázia. Megpróbáltuk a dolgot. Megfogtuk a hattyút és a következő pillatban halva volt. Mit gondolsz énekelt?

— Igen.

— Szó sincs róla. Sem halála előtt, sem halála után nem énekelt. Tanácstalanul néztünk egymásra. „Mit csináljunk ezzel a hattyúval?” — kérdeztem én. „Én nem tudom” — felelte az őrnagy. És mit gondolsz, mit csináltunk vele?

— Kitömtétek és a múzeumnak ajándékoztátok?

— Nem! Óh nem. Hanem röviden és őszintén szólva: hazavittük és megettük. Mit gondolsz, jó volt?

— Honnan tudjam?

— Nem volt jó. A húsa nagyon kemény volt. Nem hiába mondják, hogy kétszáz évig is elél, ez legalább száz-kilencvenkilenc éves volt.

A király fia.

Erkölcscsrajz.

Írta: **Bródy Sándor**

NÉHÁNY ZÁRÓ AKKORD.

A nyirkos hajnalon leült a leány a hotel kőlépcsőjére. Nyöszörgése belefűlt a zajba, amelyet az okozott, hogy utána a hotel kapuját becsapták. Leülni mellé és sírni vele nem volna rossz szentimentális feladat. De nem ülünk le és kezünkkel nem vájkálunk vérző mellében, lassan oldódó könnyeihez nem közeledünk az analitikus író nagyobbára rossz illatú kémlőszereivel . . . A lány megejtetett és kidobatott, a királyfi pedig aludt boldog öntudatlanságban, mint egy zsíros bortömlő. De már olajozták a külön lokomotívt, amely el fogja röpteni őt diadalai színhelyéről, ahonnan sok kártyán nyert pénzt és arcán két győzedelmes sebhelyet, mély és hosszú folytonossági hiányt vitt el magával. Menjen a királyfi és menjen a koldúsok kis királynője is, ez úgy se szép többé e pillanatban, arca olyan, mint gipszből öntött lárvája a szenvedésnek. Oh polgártársak, rómaiak és más falubeliek — : úgy-e azt kérditek velünk, hogy miért volt oly oktalan ez a szegény leány, miért nem hallgatott anyjára és egyéb anyákra? Össze-vissza furcsa nő, a ki büszkeséggel és az élet energiájával volt tele, de az élet őt mégsem szerette, mintahogy az élet — sajna, az már a hitem — nem szeret senkit, aki nemes és tiszta és nem oly zagyva, következtelen rezgés, mint az Élet maga.

Azonban hagyjuk a filozófiát és hagyjuk a leányt és nézzünk ki a temetőbe.

Május vége, pénteki nap. Mondják, hogy a májust

szereti a halál és akibe magát belevetette, most hirtelen kicsiráztatja, egy éj és egy napon fekete virágját is kifakasztja. Fél százával viszik ki ilyenkor a homokos sík alá a megnyugasztalt embereket. De most dél van. Az újonnan nevelt és szörnyű gyorsasággal rengetegre vált sírkert csendes. Az óriás halottas ház kapuja zárva, a csöszök és sírásók ebédelnek, friss munkájuk mellett, amit nem azért említünk fel, hogy az ellentét borzongást váltson ki az olvasóból, hanem, mert ez így van és ez nem csudás, nem rejtelmes, hanem természetes: a fehér asztal alatt, nászágyad alatt, mindjárt ott van nyitott sírod is.

Nem hallatszott egy szó is, prücsök és kabócza-félék ingerkedtek a friss füvek fejével és az okozott némi neszt. A távoli nagy város harangjai — bármily szívesen szolgálják is ezek a hangulatot — nem búgtak közbe. Ám kanalát egy asszony hogy letette — egy önállóan működő halottmosó asszony — és kövér száját köténye csücskével hogy megtörülte, a halottas ház egy fülkéjében munkájához kezdett. Erős, nagy, fekete asszony volt, bárha egy kissé toprongyos már, de az élet ezt a nőt nyilván szerette, mert kivételes mesterségéhez erőt, sőt szenvedélyt adott neki. Most is, hogy nagy, kissé egyenetlen méretű fekete szemével megvizsgálta az előtte fekvő friss halottat, semmi kedvetlenség nem volt a tekintetében, inkább valamely félben maradt költői ihlet, szeretet és passzió.

Egy öltözetlen fiatal leány teste feküdt az alacsony asztalon. Amikor ide fektették, úgy mutatták be neki, mint rossz leányt, akire holtában nem ismert rá senki, csak az orvos, aki megnézte és undor nélkül szólt: „Ez az, ezek azok! Dolgozni nem akarnak, szeretőnek nem kellene, nagyon is sokan vannak!”

— Ejnye, de szép vagy! — szólította meg a halottat a nagy, fekete asszony — ilyen szépet köztetek még nem láttam!

Végig nézte és végig simogatta a leány karját és folytatta magányos dialogusát, amelynek a mélységes csendben szinte pathetikus szárnyalása támadt:

— A karjaid is nagyon szépek. Sok férfi nyakát ölelted meg velök. Mi? Sokan szerettek téged? He, mi?

Marry-Tibbynek nem volt módja felelni, de jobb is, legalább nem pörölhetnek vele, hogy: nemcsak rossz voltál, de hazug is!

Az egyenetlen szemű asszony, az élet kedveltje, láthatólag hatalmas lyrikus természet, munkába kezdett és közben beszélt tovább:

— A hajad. Van-e a világon valakinek még ilyen szép haja. Csakhogy össze-vissza gubbancoltad. Most szépen ki fogom bontani és meg fogom fésülni. Meg foglak fésülni. Az anyád sem különben. Egy frizérnő jobban? Azt hiszed. Aztán megmosdatlak. Nézzed, szépen megmosdatlak. Rég voltál már oly tiszta, mint most!

A fekete asszony hangját itt emelte; tömör, érzéki, szónoki hangja volt. De nem csak beszélt, cselekedett is. Tisztába tette a leányzót. Finom battiszt — összevissza szakadt — ingecskéjét rája adta:

— Neked jó lesz itt. Nem fog bántani, zavarni senki. Felkelteni, ha aludni akarsz, nem kelthet föl senki. Jó kis biztos, édes lakásod lesz. Azt hiszed: ott jobb, a zshivány Pesten? (Arra felé mutatott, a hol a valóban tolvaj Pest palotáinak kupola-szélei vibráltak a déli napban.)

Most friss áramlat mozgatta meg a levegőt és májusi illatot, a virágok nászának illatát hozta be a halottas ház fülkéjébe. A fekete asszony kinyitotta a száját és erős fogai-
val szinte beleharapott a levegőbe és a leány fejét is az ablak felé fordította:

— Friss levegőd lesz itt. Finom, friss, szagos levegőd lesz itt neked . . .

Azonban a halottak egy másik szolgálója ebéd utáni álmát befejezván, mozgolódni kezdett. A nagy fekete asszony elhallgatott és egy isten tudja honnan került rossz főkötőt helyezve a lány fejére, már üzleti hangon szólt:

— Ezzel is készen.

Az író is elkészült a történetével és szokatlan kedvetlenséggel teszi le a tollat. Nem csupán azért, mert amíg e vázlatot írta, szinte érezte az olvasóknak csaknem általános türelmetlenségét. Ezt még, ha nem szívesen is, de elviseli az író, ha csak magával meg van elégedve és az, amit csinál, legalább a saját passziójának megfelel. De „A király fia“ már a harmadik folytatásnál nekünk magunknak sem tetszett. Az olvasó, reméljük, nem veszi tiszteletlenségnek, sem megalázkodásnak, hogy ily közvetlen őszinteséggel beszélünk vele egy dologról — az író konyhájának titkairól — amelyhez semmi köze, amelybe nem szeret bepillantani, nehogy az illúzióját vagy étvágyát elrontsa. Ám mi lemondván — talán a köteles — hiuságról és levetvén a koturnust is, bevalljuk, hogy ezt a vázlatot nem tudtuk úgy megírni, ahogy kiterveltük. Az oka, egyebeken kívül, legfőképpen az, hogy a téma nem hosszabb lélekzetű elbeszélés témája, hanem egy freskóé, legjobb esetben egy bachanália nagy méretű színvázlatáé. Egy szóval: a tárgy festői és nem írói. Nagy kedvünk és hajlandóságunk lévén az előbbi művészethez, e kedvünk és hajlandóságunk félre vezetett. Csakhogy, amikor erre az igazságra rátaláltunk: le kellett vonnunk a végső következtetéseket és végig írni az erkölcsrajzot.

Mégis, sem elnézését, sem bocsánatát senkinek is nem kérjük. Nem ez az első — és hisszük, nem is az utolsó — hibás elbeszélés, amit írtunk. Akinek neheztelni igazán oka volna, az a szerkesztő, aki azonban az írónak — hozzá való szoros viszonya miatt — kéretlenül is megbocsájt.

(Vége.)

ADA NEGRI. Az asszony lyrikusok szép sorában nekünk legkedvesebb Ada Negri, nemcsak azért, mert ő az úttörő, hanem azért is, mert verseit nem kísérte tűntető élet, csak verseiben volt a férfias energia, a magaviseletében nem. Ezért dalainak élvezetességét nem zavarja meg az a nymphománikus mellékíz, amely sok tehetséges, szerencsére csak külföldi kollegájának — sokszor hatalmas — strófájában megzavar. Az Ada Negri életét nem cifrázza semmi kalandorság, sem polgári, sem művészi: facipős tanítónő volt a kis Monte Viscontiban, később, hogy hírnévre tett szert, a milanói Agneseben. 1870-ben született, 1893-ban férjhez ment. Első kötete: Fatalita, a második: Tempeste. A harmadikra — : várunk, most jelzik, hogy nem sokáig. A kötetekben nem szapora — nem nézi iparnak a művészetet — ellenben nem tartja megalázonak, hogy gyermeket hozzon a világra. — Egy gyáros boldog felesége.

Az olvasó bizonyára szívesen veszi, hogy néhány versé itt közreadjuk, ezúttal a szilajabbakat.

Szent óra.

Nagy szent órája izzó szenvedélynek
 Befellegette én szűz szívemet . . .
 Im éj van s a homályban
 Bűbájos rontás halkán hiteget.
 Éj van s te messze szunnyadsz
 S nem sejtéd, engem itt mily átok ért:
 Hogy kulcsolt kézzel, sápadtan, hiába
 Mily esdve esdek csózkodért.

Többé sohsem gyúl nagy sötét szememben
 Ifjúság láza már ily szilajúl,
 Ily sugaras mosolygón . . .
 Többé ily üdén ajkam nem virúl!
 Lelkem többé nem ujjong
 Ily önfeledten hozzád soha már —
 Mint zengő dallal egeket bejárván
 Ha párjához hull a madár.

Éjnek homályán máglyaként a vágyam
 Csapdoshat égre órjás lángokat;
 De tovaszáll ez óra . . .
 S a magányos tűz hamuvá lohad . . .
 Mint szemfedő, ha lengne —
 Itt a sápadt hajnali szürkület . . .
 Óh meghalt üdvünk nagy órája, meghalt,
 Mivel hiába született.

Édes kettesben.

Édes kettesben egyedül . . . szerelmem,
 Óh hadd zokogjak végre kebleden!
 Hadd törjön fel, mi oly rég él szívemben,
 Minden titkos vágy, titkos gyötrelmem . . .

Úgy vágyom sírni, sírni!

Hő kebleden csak egy kis pillanatra
 Hadd pihenhetne úgy fáradt fejem,
 Mint a madaré, ha szárnyába hajtja,
 Mint hervadt rózsza lombos ághegyen . . .

Úgy vágyom nyugalomra!

S most hadd szorítom ifju homlokodra
 Izzón vonagló, sápadt ajkamat . . .
 Mielőtt még a vallomást susogja,
 Hogy üdvösségem is csak kárhozat . . .

Későn, későn szeretlek!

Vígasztalanság.

Óh fojthatnám e hangot el örökre,
 E mélységekből síró szörnyű hangot,
 Mely rám tör egyre, száz váddal gyötörve.

Óh fojthatnám el! Aludnék alatt ott,
Mélyén lelkemnek s többé föl ne törne,
Lelkiösméret, a te szörnyü hangod!

Nem! Óh e hang él egyre! Ime rám szól:
Nem látod-é, hogy útag éjbe téved?
Honnan vársz fényt? Mi véd az elbukástól?

Sohsem győzhetsz! Megcsal s otthagya az élet
Árván, kifosztva hitből, ifjuságból . . .
Nem látod-é, hogy útag éjbe tévedt?

Pogány csók.

Aranykalászos sík közepén,
Nyár napja aranyúgarán —
A lánytól csókot kér a legény
S ajkát odaadja a lány.

S csupa mosoly az ég, csupa mosoly a föld,
Köszönti az ifjú párt.
Ujjongva köszönti e tiszta gyönyört
Melyben szív, szívre talált.

Nyíl illatozón ezer úde kehely —
Csupa csókra-szomjas ajak . . .
S a viruló földről egekbe fel
Kéjes dalok údve kacag.

Pacsirtacsicsergés az ég magasán,
Bogárdöngés ideleonn —
Úgy ölelkezik ott a legény meg lány
S minden csupa vágy, szerelem.

Csókjuk kéjén ime fű, fa, virág,
Úgy reszket mámorosan;
Egy óriási nász-ágy a világ,
S benn' élet életre fogan.

Gabriele D'Annunzio.

Irta: Brandes György.

D'Annunzio könyveinek olvasása úgy hat a kedélyekre, mintha az egész atlasz bontakoznék ki a szemek előtt. Elragadtat és elfáraszt, de ezen olasz próza mellett minden más szürkének látszik.

A most élő írók között D'Annunzio sokkal inkább örökös, mint mások. Ereje abban áll, hogy az utolsó 800 esztendő művészeti kulturáját örökölte és birtokába vette. Természetesen a római kor műalkotásait és hátrahagyott kincseit is ismeri. De nem azok élnek lelkében, hanem mindaz, amit Olaszország a középkor kezdetétől napjainkig pogány és keresztény kulturában alkotott.

Olaszország letűnt és mostani szépségvilága él benne, és annyira tudatában van azoknak, mint senki a most élők közül. Lelkében hordja az olasz tájat, annak megvilágítását, berkeit és kertjeit, palotáit és villáit, az olasz városokat építőművészetével és emlékeivel, szobraival és képeivel, bronzjaival, tapetáival, szekrényeivel, edényeivel, kristályaival, butoraival, szőnyegeivel és a művészet mindazon képződéseivel, amelyek oly kis terjedelműek, hogy egy tenyérrel át lehet fogni őket.

Nem annyira alkotó fantáziájával, mint inkább szépségkultuszával, szépségszeretetével hat, amely már a felkentnek szeretete és nem a műkedvelőé.

Épp oly terjengős, mint búja; túlradó ékesszólással teli, annyira, hogy kielégítetlenül hagyja a művészeti tökéletességnek önmaga által ébresztett vágyát, túlságosan kiterjeszkedik nevek, dátumok és más ehez hasonló dolgok kifejtésében. Művészete szétfolyik épp ott, ahol tömörnek kellene lennie. De ha északi nyelvekre fordítják, magával hozza a szép vonalak és sugárzó színek országának erős lehelletét.

Van valami édeskés a lényében, ami visszataszít és van valami sós benne, ami izgat. De amint könyvének egyik lapján valaki, aki az éjszaka csendjében a tenger és egy forrás zenéjét hallgatja, felkiált: «A sós és édes vizek együtt dalolnak.»

«Vágy» című regényének tartalma kevésbé érdekes, mint leírásai, mert a lelkitanulmány elvész a tájak és az emberek szépségének megfestésében. Mégis vannak saját gondolatai is.

Sperelli Andrea fiatal, előkelő római, akinek alapjellemé az élvhajászat. Van egy kis tehetsége a versíráshoz és rajzoláshoz, de nincs elég akaratereje ahoz, hogy azzal magának becsületet szerezzen. Az élvezetek utáni szomja és éhsége megölik energiáját. Az előítéleteket megvető szeretettel viseltetik a művészet, a zene, valamint a költemények és képek minden fajtája iránt. De egyébként az asszonyok töltik be egész életét. Azokhoz való viszonya oly kedvezőtlen hatást gyakorolt rája, hogy szépséget hajhászó természete a legteljesebb őszintetlenséget nevelte nagyra benne. Még ha szenvedélye igaz is, csal és hazudik, hogy tévútra vezessen. Ösztönei kaméleont alkottak belőle, amely a pillanatnak él és a pillanatban változik.

A könyv három részre oszlik. Az elsőben Andrea Elena hálójában van, aki egy római szépség és aki annak felel meg életében, ami Tizian képén «Földi szerelem»-ként szerepel. Követjük viszonyát Elenával attól a perctől fogva, amelyben kezdődik, egész addig, amíg ez a viszony megszűnik. Elena telve van hiú önimádással és egészségtelen olvasmányoktól felizgatott képzelete állandóan a nemi élet tűzétől lángol. Előnyei ästetikai természetűek. Szép minden helyzetben és összes mozgásaiban, a szemnek mindig a vonalak, a színek és formák harmonikus összjátékát nyújtja.

Párbajban megsebesülve, Andrea hosszas betegségen esik keresztül, amelynek leírása képezi a második könyv tartalmát. A tenger közelléte gyógyítja meg, annak mély, nyugodt lélekzetét önkénytelenül átveszi, naponta érintkezésben van a természettel, amely lényének hiúságát és hazugságát lemossa. De mindezen elmerülés közepette a különböző tájakba, amelyet mintegy maga terem, aggasztják változó hangulatai és a múlt fölött érzett szégyene.

Vágy ébred fel benne, hogy oly lénnyel érintkezzék, aki magasztosabb és tisztább, mint ő maga, vágy, hogy meghódoljon egy asszonynak, az a vágy, hogy szellemi törekvésében valaki megértse és ezt annak alázatos imádással köszönje meg. Ekkor lép fel az a nő, aki «az égi szerelem»-nek felel meg életében. Igaz ez a nő, nagy és mély érzelmet hoz magával, lelkinemesség él benne. Boldogan a természethez és e nőhöz való viszonya miatt, visszatér a művészethez, amelyet D'Annunzio ékesszólóan dicsőít, mint a

legtisztább örömök forrását, különösen a versformát magasztalja: «Keményebb a vers a márványnál, lágyabb a viaszknál, reszketőbb a húrnál, fénylőbb az ékszernél; illatos, mint a virágok, éles, mint a penge, hajlékony, mint a fiatal növény, gyengéd, mint a simogatás és rettenetesebb, mint a mennydörgés. Minden a vers, mindent tud a vers.»

Az új, tisztább, előkelőbb nőalakot oly fordulatokban festi meg, amelyek keresztrímszerűleg finomsággal telten ismétlődnek. Hazája Siena, éppúgy mint az első, római kedvesé. Arca hosszasan ovál, a fájdalmas istenanya kifejezésével. Átlátszó kék és ibolyaszínű árnyék pihen szemei alatt, a melyek aranybarnák, mint a sötét hajú angyaloké. Finom fejét sűrű, telt hajkoszorú övezi, amely oly nehéz, hogy súlya az isteni büntetés nyomásához hasonlít.

Hangja oly csudálatos képződésű, mintha két nem hangjának keveréke volna. A férfias rész mély és tompa. Közben világosabbá és tisztábbá válik és harmonikus átmenetekben női csengésbe megy át. Ha énekel, a két hangszín hajlékony csengő ércbe olvad.

Lassan, heves és igaz érzelem segítségével, de a komolyságnak és szilárdságnak látszatával, amely nem tulajdona Andreának, sikerül a nőt egészen meghódítani.

Amikor a nő kénytelen őt egy időre elhagyni, visszatér ifjúságának kicsapongásaiba. És amidőn első kedvese, aki közben újból férjhez megy és mitsem akar róla tudni, újból szemei elé kerül, forró szenvedélylyel imbolyog közte és Mária közt, egyiktől a másikhoz. Elene hozzá hasonlít; élvezetvágyó és hamis, mint ő. Büntetésül itt önmagára talál nőalakban. Lassanként annyira elfogja az utána való vágyódás, hogy még Mária karjaiban is róla álmodik és úgy Máriát, mint önmagát kétszínű játékaival megalázza. Mind mélyebbre süllyed így önmegvetés és tehetetlenség közepette, és nem képes tisztább és erősebb létre emelkedni. Szemérmetlenül él és e miatt nagyon nyomorútnak érzi magát.

De amint említettük, nem az erkölcsi oldal ezen elbeszélés tulajdonképeni értéke. Csak a szépség iránti izzó érzék és szépségkultusz az, ami lebilincsel ezen műben.

Egyes részletek francia írókra emlékeztetnek. A romlott erkölcsű Lord Heathfield apró vonásainak jellemzése Goncourt «La Faustin» című regényének Schwyn Györgyéből van eltanulva. Az a jelenet, amely Mária bútorainak elárverezéséről szól, Flaubert «L'education sentimentale» hasonló árverezési jelenetére emlékeztet. Végül az a hét elmés mondás, amely a könnyűvérű asszonyokkal

való jelenetben fordul elő, Bergerat Sautier Teophile tanulmányában a 113. és 114. oldalon szórul-szóra meg van írva, sőt egy mondást, amelyet D'Annunzio ott nem alkalmazhatott, későbbre tartott fenn, hogy Musellaroval használja. Mindez meggyőz minket arról, mily csábító varázsszal volt a francia irodalom D'Annunzióra, amikor pályáját megkezdte.

Ahol a szerző hősenek törekvéséről festés útján akar képzetet adni, nagyon különös fordulattal élve, azt mondja, hogy célja volt, «Rembrandt fényhatásaival az előkelő florenci praeraphaelista festő színeit adni.» Nehezen képzelhető el, mi jó származhatik ebből. De D'Annunzio maga, ahol tollát ecsetté változtatja, nagyobb és eredetibb mester, mint regényének hőse.

Bámúlatosan tudja Róma festői szépségét visszaadni. Alig érezte át, vagy dicsőítette festő vagy költő e szépséget úgy, mint ő. Könyvében Rómának fénylő, életteli képei vonulnak el szemeink előtt — Róma tavaszi pompában, amikor «a sárga mészkő-város fényt iszik, mint az erdő», — Róma az ő gazdagságában, amikor egyik palotájának nyitott kapuján keresztül látható az oszlopokkal és szobrokkal díszített udvar, — Róma esőben, amely a fákat és sétasorokat korbácsolja, amidőn a Péter-templom kúpóját óriási felhőtömeg érinti és egy elszakadt felhőfoszlány az esősugarak közt reszkető acélhúrként lebeg, — Róma fenségesen, ünnepélyesen, holdvilágításban, amikor a házak és templomok oly fakók, mint egy vadon és a magaslatok ezüstködben vesznek el, mialatt a szökőkútak gyémántvonalakhoz és az obeliszkek fénylő gránitrúdakhoz hasonlítanak.

A most élő olasz költők között egy sincs olyan távol az északi szokásoktól és északi életfelfogástól, mint D'Annunzio. Regényeiben bár rendkívül éles psychologusnak mutatkozott, és a lelkiállapotok boncolásának művésztévé fejlődött, mégis hasonlíthatlanul nagyszerűbb ő az olasz természet megfestésében és az olasz művészet apostolaként. A napnak gyermeke ő.

Minden új magyar, vagy idegen nyelvű könyv kapható
Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udvari
könyvkereskedésében Budapesten.

Az örült.

Írta: Garsin Vszjevobod.

I.

— Első Péter cár ő felsége nevében bejelentem ez örültekházának megvizsgálását!

Éles, hangos rikoltással hangzottak el e szavak. A kórházi könyvelő, aki egy tintával végigöntött asztalnál nagy, elrongyolódott könyvbe írta be a beteget, nem fojt-hatta el mosolygását. De nem nevetett az a két fiatal ember, aki a beteget kísérte: az örülttel egyedül töltött két álmatlan éjszaka után a lábukon is alig bírtak állani. Épp az imént hozták a beteget a vasútról; dühöngő rohama erősödött a megelőző állomáson; kényszerzubbonyt kerítettek valahonnan s a kalauzok és csendőrök segítségével ráhúzták az őrzőgőre. Így hozták a városba, így cipelték a kórházba.

Félelmes volt az alakja. A roham alatt rongyokká tépett szürke öltözete fölött mélyen kivágott, goromba vászonzubbonyt viselt, amely alakját beburkolta; ennek hosszú újaiban, a mellén keresztül, mind a két keze hátra volt kötve. Lángoló, tágranyílt szeme (tíz éjszaka nem aludt) égett, és tüzes volt a csillogása; alsó ajka ideges rángatózásra torzult; kúsza, fürtös haja sörényként borult homlokára; nehéz, gyors léptekkel méregette a szobát, kíváncsian pillantott a papirokkal tömött, ócska szekrényekre, a székekre; hébe-korba kísérőire is vetett egy tekintetet.

— Vigyék az osztályába. Jobbra.

— Ösmerem, ösmerem. Én már tavaly is voltam itt velük. Meglátogattuk a kórházat. Mindent ösmerek, és nem fog könnyen menni, hogy becsapjanak! — mondotta a beteg.

Az ajtó felé indult. Az egyik felügyelő kinyitotta előtte; hóbortos fejét magasra emelve, ugyanolyan gyors, nehézkes, határozott léptekkel távozott a szobából, aztán sebesen, szinte futva tért jobbra, a lelki betegek osztályába.

— Csengetnék. Nem bírok. Megkötöztétek a kezemet.

Egy szolga kinyitotta az ajtót s az örült kísérőivel belépett a kórházba.

Nagy kőház volt ez, régi állami épület. A félemeleten volt két nagy terem, egyik az ebédlő, másik a nyugodt betegeknek való közös terem, továbbá tágas folyosó, melynek üvegajtaja virágoskertre nyílt, azután vagy két tucat külön szoba, melyekben a betegek laktak; volt még itt két sötét szoba is, az egyik matrácokkal kipárnázva, kideszkázva a másik — ide kerültek a dühöngők — végül egy hatalmas, sötét, bolthajtásos helyiség: a fürdőszoba. Az emeleten tartózkodtak a nők. Fűlsértő lárma, ordítással meg sírással vegyesen, hatolt le felülről. Nyolcvan embernek rendezték be a kórházat, azonban mivel néhány szomszédos kormányzósághoz tartozott, voltak itten háromezren is a betegek. A kis kamrákban négy-öt ágy állott; télen, mikor a betegeket nem eresztették a kertbe s a vasrácsos ablakok szorosan zárva maradtak, kegyetlenül tikkasztó volt a kórház levegője.

Az új beteget a fürdőszobába vitték; egészséges emberre is leverő lehetett ennek a látása, még inkább ránehezdedhetett izgatott, beteges kedélyre. A nagy, boltíves szobának csatakos volt a padlója, az egyik sarkába vágott ablakon jött be a világosság; vörös olajfesték lepte a falakat és a bolthajtást; a piszkos padlóval egyszinten állott két fürdőkád, két ovális, vízzel töltött sírhoz hasonlóan. Az ablakkal átellenes szögletben foglalt helyet egy testes rézkályha, hengeres üsttel s valóságos cső- és csaprendszerrel. E szoba és berendezése roncsolt agyra rendkívül fantasztikusan hathatott s e hatást még növelhette az öreg, hallgatag szolga, egy vastag kisorosz, aki a fürdőre ügyelt, az ő sötét ábrázatával.

Mikor a beteget ebbe a borzasztó szobába hozták, hogy megfürdessék és a főorvos rendelete szerint spanyol legyet ragasszanak a nyakára, aggódni és dühöngeni kezdett. Fejében esztelen gondolatok nyüzsögtek, egyik félelmesebb, mint a másik. Mi ez? Inkvizíció? Titkos vesztőhely, ahová ellenségei azért hozták, hogy megöljék? Vagy talán épp a pokol ez? Végre arra a gondolatra jutott, hogy kínpad. Kótségbesett ellentállása mellett is levetkőztették. A betegség folytán megkétszereződött erővel tépte ki magát néhány ápoló kezéből és földhöz vágta őket; négy ápoló nagynehezen legyűrte, megragadta kezét-lábát s a langyos fürdőbe dugta. A víz forrónak tűnt föl előtte s megháborodott elméjében összefüggéstelen, szaggatott gondolatok kezdtek kavarni kínzásról, tüzes vasról, forró vízről. Szája megtelt vízzel, az ápolók-lefogta kezeivel és lábaival görcsösen kapálózott, zűrzavaros beszédet hadart, amelyről fogalma se lehet az

embernek, ha nem hallotta. Ereje fogytáig ordított s végtére halkán, forró könyeket ontva, ezeket a korábbi beszédével semmiképp össze nem függő szavakat mondotta:

— Szent György mártír! Kezeidbe ajánlom testemet. De nem a lelkemet — azt nem!...

Ámbár megnyugodott, még lefogták az ápolók. A meleg fürdőnek s a fejére tett jégsipkának megvolt a hatása. De mikor félig aléltan kivették a fürdőből és egy székre ültették, hogy a spanyol legyet levegyék róla, megmaradt erejével újra tombolni kezdett.

— Miért? mirevaló ez? — kiáltott. — Senkit se bántottam én. Mért akartok megölni? Ó, ó, ó istenem! Ó ti, kiket én előttem kínoztak! Hozzátok folyamodom, segítsetek..

A nyakában égő fájdalomtól dühöngeni kezdett és csapkodott maga körül. A szolganép nem bírta vele mit kezdeni.

— Nem tehetünk egyebet — szólt az a katona, ki a műtétet végezte — a legyet muszáj lekapni.

Ez egyszerű szavakra megint összerándult a beteg.

— Lekapni!... Mit lekapni? Kit lekapni? Engemet! — gondolta hirtelen s halálos félelemben húnnya le a szemét. A katona egy goromba zsebkendőt megfogott a végénél s azt erősen odaszorítva, sebesen végig rántotta a beteg nyakán, letépvé a spanyol légygyel együtt a felső bőrréteget és vöröslő, csupasz sebet hagyva ottan. Ez az egészséges, nyugodt emberre is elviselhetetlen műtét a beteg előtt mindennek a végét jelentette. Egész teste kétségbeesett mozdulattal taszítódott előre, kiszakította magát az ápolók kezéből s mezítelen teste a kőpadozatra hengeredett. Úgy rémlett neki, hogy a fejét vágták le. Ordított volna, de nem bírta. Öntudatlan állapotban cipelték el és fektették ágyára, hol azután mély, nehéz és tartós álomba merült.

II.

Éjszaka ébredt föl. Nyugodt minden, a szomszédos nagy szobából az alvó betegek lélegzése hallatszik. Valahol a távolban különös egyforma hangon beszélt egy őrült, akit ez éjszakára egy sötét szobában helyeztek el egyesegyedül, fönt pedig, a nők osztályában egy rekedt althang durva dalt énekelt. A beteg hallgatózott. Roppant gyöngeséget és feszültséget érzett minden tagjában, a nyaka élesen fájt.

— Hol vagyok? Mi történt velem? — gondolta. Hir-

telen szokatlan világossággal pillantotta át élete utolsó hónapját, megértette, hogy beteg, megértette betegsége természetét is. Az esztelen gondolatok, szavak és tettek egész sorozata jutott eszébe s ez emlékezésre megrázkódott egész testében.

— Elmult már, hálistennek, elmult már minden! — mormogta és újra elaludt.

Nyitva volt a vasrácsos ablak s ezen keresztül oda lehetett látni egy keskeny utcára, mely nagy épületek és egy kőfal közé szorult. Senkise járt ez utcában, sűrűn benőtte a dudva és a bodza, mely buján virágzott ez évszakban.

A bokrok mögött, épp átellenesen az ablakkal, emelkedett a sötét, magas kőfal; átnéztek onnan a nagy kert hold-megvilágította fáinak magas csúcsai. Jobbról állott a kórház fehér épülete, belülről fénylő vasrácsos ablakaival; balról ragyogott a holdfényben a halottaskamra fehér fala.

A hold a rácsos ablakon keresztül megvilágította a szobapadló s az ágy egyrészét, valamint a lehúnyt szemmel fekvő beteg szenvedő, sápadt orcáját; ez arcon most nyoma se volt az örültségnek. A kimerült ember mély és nehéz alvása látszott rajta, álmok, mozdulatok, sőt szinte lélegzetvétel nélkül. Néhány pillanatra majdnem egészségesen, teljes öntudattal ébredt fel, hogy másnap reggel ismét örült gyanánt hagyja el ágyát.

III.

— Hogy van? — kérdezte őt másnap az orvos.

A beteg, aki épp az imént ébredt föl, még az ágyban feküdt.

— Kitűnően! — válaszolta felugorva, majd papucsot rántott és hálókabátja után nyúlt. — Remekül. Csak ez fáj: itt ni!

És a nyakára mutatott.

— Nem bírom úgy mozgatni a nyakamat, hogy fájdalmat ne éreznék. De mit se tesz. Minden jól van, ha ért az ember a fájdalomhoz; én pedig értek hozzá.

— Tudja-e, hol van?

— Persze, doktor úr. A bolondok házában vagyok. De hiszen mindegy az, csak érteni kell. Tökéletesen mindegy.

Az orvos figyelmesen tekintett a beteg szemébe. Csinos, jólápolta arca, szépen fésült aranyszőke hajával és nyugodt, kék szemével, mozdulatlan és áthatatlan volt.

— Mért vizsgál ön ilyen változatlan tekintettel?

Úgysem olvashatja ki belőlem, hogy a lelkemben mi történik! — folytatá a beteg. — De olvasok ám én a magáéban! Mért követ el rosszat? Mért gyűjtötte össze ezt a sereg szerencsétlent, mért tartja őket itten bezárva? Nekem ugyan mindegy; értek én mindent és nyugodt vagyok; de azok? Minek ez a kínzás? Ha sikerül az embernek, hogy valami nagy, valami általános gondolattal töltse meg a lelkét, közbős az neki, hol él, mit érez. Sőt akár éljen, akár ne éljen... Nemde?

— Talán! — felelte az orvos, a szoba sarkában egy székre ülve, hogy jobban megfigyelhesse a beteget, aki terjedelmes papucsában csoszogva és vöröscsíkos, virágos köntöse szélét maga körül kanyargatva, gyors léptekkel járt a szobában föl-alá. A sebész és a felügyelő, akik az orvost kísérték, ott várakoztak az ajtóban.

— Nos, nekem van ilyen! — kiáltott a beteg. — És mikor rájöttem, akárcsak újrászülettem volna. Érzéseim élénkebbek, agyam úgy működik, ahogy még soha. Amit azelőtt hosszadalmas következtetések és gyanítgatások útján értem el, azt most egyszerre átlátom. Én valóban elértem azt, amit kimódolt a filozófia. Nagyszerű eszméket élek át magamban arról, hogy tér és idő: képzelődés. Benn élek valamennyi évszázadban. Tér nélkül élek, mindenütt vagy sehol, amint ön akarja. Azért hát mindegy énnekem, hogy itt akar-e ön tartani vagy visszaadja szabadságomat, hogy szabad vagyok-e, vagy megkötöznek. Észrevettem, hogy itt még vannak egypáran olyanok, mint én. Hanem a többieknek borzasztó lehet ez az állapot. Mért nem eresztik őket szabadon? Kinek van erre...

— Ön azt mondta, hogy téren és időn kívül él! — szakította félbe az orvos. — Már pedig be kell ösmernie, hogy mi önnel együtt ebben a szobában vagyunk és most — a doktor elővonta óráját — féltizenegy van, 18.. május 11-én. Mit gondol?

— Semmit. Nekem ugyan mindegy, hol vagyok és mikor élek. Ha pedig ez mindegy énnekem, nem annyi ez vajjon, hogy én mindenütt és mindig vagyok?

Az orvos mosolygott.

— Furesa logika! — szólt felállva. — Tán igaza van van önnek. A viszontlátásra! Szolgálhatok egy szivarral?

(Folytatjuk.)

Egy hónapos-szobában.

— A Római Ritmusokból. —

A via de'Cestariba kocsiztam el ma délbe';
Vonzott egy hónapos-szoba — ott laktam most husz éve.
Még áll a ház, mint egykoron, csak piszkosabb, mint régen,
Hanem a háziasszonyom nem változott e részben.
A konyhán éppoly borzasan, szurtos ruhába' forgott,
S hogy meghallotta a szavam, megösmert s felsikoltott.
Az ódon ebédlőbe vitt, hogy egyet falatozzam,
S hogy mint töltötte éveit, elmondta szörnyü hosszan.
S hogy vége lett beszédjinek, a sok históriának,
Kértem, mutassa végre meg a hónapos-szobámat.
Mutassa, hogy vidám-e még a kedves, csöppnyi kamra,
Ahol egy évem eltelék, és hagyjon ott magamra.
Dobogó szivvel léptem át küszöbjét s áhitatban,
S éppugy találtam a szobát, mint egykor odahagytam.
Láttam, hogy a vaságy előtt még áll a sánta karszék,
Még lóg a vén szekrény fölött a Garibaldi-arckép;
A pamlag is a régi nyútt, még hámlik egyre bőre,
S a bőr alul ezer helyütt kikandikál a szőre.
S hogy mindezt végigbámulám és el-elábrándoztam,
Hogy' éltem én itt hajdanán s hogy' jöttem vissza mostan;
Egyszerre azt tapasztalom, hogy ime, csudaképpen,
Beszédes lett az asztalom s elkezd csevegni szépen:
«Buon giorno, sor Antonio, én kedves régi gazdám!
Meglátogattál? Óh mi jó! Most újra itt maradsz tán?
Még írsz oly rímes könyveket, minőket hajdan írtál?
Még sírsz oly édes könnyeket, minőket rajtam sírtál?»
«Hát látlak s hallak téged is — kérdeztem meglepődve —
S még visszajár emléked is a régi, szebb időkbe?
Biz én itt nem maradhatok — hajh, mindjárt el kell válnom...
Ládd, én afféle rab vagyok, kit otthon vár a jármom.
De azért lantom húrjain a vers ma is ömöl még;

Ha peng a ritmus, cseng a rím, nekem ma is gyönyör még!
 Különösen nyikorga rá az asztal három lába,
 Minthogyha ezt furcsállaná s csufolna is magába'...
 És ekkor szólt a tükör is: «Signore, vénül, úgy ám!
 Deresedik s barátpilis nő már a feje búbján.
 Az arca színe sem olyan, mint annak idején volt;
 Mig itt lakott, ön komolyan sokkal különb legény volt!»
 «Köszönöm s szívesen veszem e nagy őszinteséget,
 De többi bókod, kedvesem, elengedem ma néked.
 Különben te is vén vagy ám, s az üveged se tiszta —
 Neked már minden halovány, te fakó pesszimista!»
 És szólt az ágy: «Nos, hogy telik az éjszakája, mondja?
 Estétől késő reggelig még alszik egyhuzomba?»
 «Bizony-bizony, öreg vaságy, jó voltál, bár kemény is;
 Azóta fordult a világ és mássá lettem én is.
 Oh dehogy alszom már olyat, mint régi nyoszolyámon —
 Ezernyi gond és gondolat zavarja el az álmom.
 De nem panaszlom... Valahogy az ember mégis elvan;
 Hiszen az élet fogyva-fogy s az alkony már közel van.
 Az alkony már terjedni kezd s tán nemsokára elmék...
 Oh, hamarabb eljő az est, mint hinné véges elménk!
 Im, kikhez itt ez asztalón oly sokszor írt a tollam,
 Hogy nékik apró búm-bajom szivemből eldaloljam:
 Akik, míg messze küzködém, otthon remegtek értem,
 S rólam nagy álmokat szövén, várták a visszatértem:
 Mindhárom már előre ment, a földi bajtul válva,
 S álmodnak most is odalent, ott is jöttömre várva...
 S oh több is van, mi elmaradt husz év alatt megettem:
 Sok vágyamat s ábrándomat a föld alá temettem;
 S valamiképp a harc terén számlálják, mennyi holt van:
 Reményim úgy számlálom én, amiket elhantoltam!»
 S nem szóltam többet azután, csak sirattam halottim,
 És odahagytam a szobám és elbucúztam ottkin.
 S hová jókedvün mentem el, leverten jöttem onnan,
 A mult sötét emlékivel és szívet-tépő gondban.
 S amerre a Pincsó terül, hol lomb és illatár van,
 Ott bánatommal egyedül a halmokat bejártam.

S róván a puszta útakat, amíg leszállt az este :
 Lelkemből egy ének fakadt és tollam följegyezte;
 Pár kurta strófa, amiben valami vigasz-csepp volt,
 S hogy eldaloltam, a szívem nyugodtabb s csöndesebb volt:

Ha gyorsan illant is tova
 Nyaradnak az a pár hava,
 Mely fényvel volt tele ;
 Habár talán nagyon korán
 Állsz életednek alkonyán:
 Szívem, törődj bele,
 Szívem, törődj bele!

Gyümölcsös-kerted fáirul
 Bár sok virág a porba hull,
 Tépi vihar szele,
 Bár álmaid és vágyaid
 Hiúkká sokszor válnak itt :
 Szívem, törődj bele!
 Szívem, törődj bele!

Az álmok s ábrándok honát,
 Amíg bírod, csak bolygjad át,
 Csak szárnyalj fölfele;
 S bárhányszor érsz is zivatart,
 Mely egy-két napra visszatart:
 Szívem, törődj bele,
 Szívem, törődj bele!

Ki szárnyat tud még bontani,
 Ki fenn tud még csapongani,
 Van annak gyógyszere!
 Akármiről is, mitől se félj —
 Míg benned csak egy dal is él;
 Addig törődj bele,
 Szívem, törődj bele!

Radó Antal.

Az éjjeli csavargó.

Roberto Bracco-tól.

2.

Themistocles nem felelt semmit. Ugy tett, mintha nem hallotta volna a felszólítást, és követte szó nélkül. Egy zúgutcában óriási, nehéz csapórácshoz hasonló, magas fal zárta hirtelen el a két alvajáró útját, a fiatalember megállt. Themistocles Calvacoressi egy percnyi várakozás után még kérdezni merte: mit csinálunk mi most itt?

A fiatal ember erős, határozott hangon felelte:

— Most igazán el kell menned!

— És ön itt marad ebben a piszkos utcában?

— Igen.

— Miért?

— Azt majd holnap megtudod.

— De hisz ön ma még bolondabb, mint máskor szokott lenni.

— Ha nem mégy el, lelőlek.

És a revolver acélja, melyet Fabio Ferruccio ismételtelen kihúzott a zsebéből, alig észrevehető, de ijesztő fényt vetett az utca határozatlan, ködös és komor profiljára, ahová alig ért a távoli gázlámpa világítása.

— Nagyon jó, nagyon jó! Kitűnő! — kiáltja csúfolódva a csavargó. Ismét kezdi a rossz tréfáit? De fegyverrel nem szabad játszani, kedves barátom! Most értem csak az egész komédiát, a mit egy óra óta játszik! Kitűnő színész! Megállapíthatta volna a szerencsáját a színpadon! Én is játszottam egyszer színházat egy követ házában.....

— Most azonban elég! — rivallt reá Fabio Ferruccio. — Egyedül akarok lenni.

És a fiatal ember hangja oly sötéten, oly borzalmasan hangzott s a fegyver oly fenyegetően villogott a sötétben, hogy Themistocles Calvacoressi tetőtől-talpig reszketni kezdett, beburkolta magát köpenyegébe és nesztelenül vigyázva tovasompolygott; ámbár meg volt róla győződve, hogy ez ismét csak közönséges, izetlen vicc. Mikor a zúgutca végére ért és a sarkon be akart fordulni, hangos durranás riasztotta fel. Egy percig úgy állt, mintha meg lenne kövesülve, egész mozdulatlan volt, hideg verejték

ütött ki a homlokán és lélekzetét visszafojtva, hallgatózott. De aztán ismét magához tért. Eszébe jutott, miként támadta meg a multkor az ál-tolvaj, eszébe jutott a boszorkánytánc, melyet ezek a gavallérok fizetett nőekkel járattak el és eszébe jutott még más undok és gyalázatos csiny — mindent Fabio Ferruccio eszelt ki s víg és merész cimborái hajtották végre. Visszatért jóhiszeműleg, hogy megmutassa ennek a kópénak, hogy ezúttal nem lehet őt becsapni. Mivel Fabio a földön feküdt, meglökte őt a lábával és hencegett, hogy: «Bizony engem nem tart bolonddá, kedves barátom, engem nem? Hogy jó komédiás, az igaz, azt már megmondtam önnek. De csak egy bizonyos fokig. Ilyen örült tréfákkal nem megy semmire. Vagy talán féleszűnek tart engem? Féleszű ön, mert annyi időt veszteget, hogy belőlem bolondot üzzön. És aztán miféle rossz tréfa ez! Egy rendes, jó házból levő fiatalember, aki olyan okos és tehetséges, alacsonyítsa így le magát és ilyen ostobaságokkal foglalkozzék! Hisz nevetséges szerepet játszik! Jó, csak maradjon a sárban, mint egy állat. Illik önhöz, szavamra mondom!... Fel! Keljen fel! És hagyja már abba ezeket az ostobaságokat.

Várt. Fabio Ferruccio nem mozdult. Themistocles Calva-coressi még egy ideig szemrehányásokat tett, amellet különösen hangoztatta, hogy mily gyerekes eljárás ez, ámbár ő jól mulat rajta, végre így szólt:

— Ugy? Nem akarja abbahagyni? Még mindig azt hiszi, hogy megijedtek? No, hát akkor jó éjszakát kívánok! Vagy mégse! mégse! Látni akarom, ki tartja ki tovább! Én szórakoztatom. Majd belefárad idővel.

Az utcasarkon volt egy rakás vakolat és fehér kő, amit a sötétben is észre lehetett venni. Themistocles ezt meglátta, jókedvűen dörzsölgette a kezét s kényelmesen kinyújtózkodott a köveken, mintha puha kerevet lett volna. Még morogott egy c̄arabig a szakállába:

— Miféle ötlet ez megint! Örültség! Én tudom, hogy ő most mit akar. Szeretné, hogy befussam az utcákat, verjem fel az embereket, hívjam az orvost, a patikáriust, a rendőrséget... De van eszembe! Még az kellene! Most azt kérdezem, való-e egy becsületes embert így lóvá tenni? Istenem, uram, hisz én sem vagyok kevesebb, mint más! Visszaélnék a jószággal, a gyöngédségemmel. De nem segíthetek magamon, ez már a véremben van!... Én becsületes embernek születtem... Nem lehetek gézengúz!...

Egész összegubbaszkodott a kóráson, a tagjai ki voltak forgatva, a feje lelógott, még motyogott egy pár szót, aztán mély álomba esett....

Korán reggel egy rendőr ökölcsapással költötte fel. Kinyitotta a szemeit és egy fátyolozott, sárgás fénynél megpillantotta Fabio Ferruccio holttestét egy vértócsa közepette, a revolver az utca iszapjába volt félig betemetve. Ijedten felugrott és úgy elfintorította az arcát, mintha egy ostorvágást kapott volna.

— Részeg voltál talán, te zsvány, mikor megölted? mi? — és durván vonszolta maga után.

— Ki volt részeg? Mit gondol, kivel beszél?

— Ha nem lettél volna részeg, nem aludtál volna el az áldozatod mellett.

— Mit hadar itt? Én tisztességes ember vagyok. Én sohasem öltem embert és sohasem voltam részeg.

— Ne beszélj, te akasztófáraló, azzal csak rontasz a helyzeteden.

— Én akasztófáraló? Engem Themistocles Calvacoressi-nek hívnak, érti? Engem respektálnia kell! Nekem rokonaim vannak Görögországban, azok nagy úrak, neme cimerek van! És hozzám ne nyúljon, egye meg a fene! Veszi el a kezeit?

— Te egy zsvány vagy! mars!

... Themistocles Calvacoressi-t emberölés gyanuja alatt le-tartóztatták, törvényt ültek fölötte és elítélték. A játék, a nagy adósságai, könnyelmű nőkhöz való viszonya, hamisított aláírások és más körülmények — eléggé bebizonyították volna, hogy Fabio Ferruccio öngyilkos lett, — ha nem találták volna ebben a zúgutcában és Themistocles Calvacoressi-t mély álomban a halott mellett. — Azt tartották, hogy részegségében követte el a borzalmas tettet. Semmi sem vallott arra, hogy miért ölte volna meg magát Fabio Ferruccio éppen a Themistocles Calvacoressi jelenlétében és semmi véletlen sem hozhatta azt úgy, hogy ez, ha a holttestre bukkanik, egy kóráson elaludjék, ahelyett, hogy feljelentse az esetet. Mikor az elítélt az esküdtszék előtt úgy adta elő az éjjeli jelenetet, ahogy tényleg történt, a bírák, az esküdtek, a hallgatók mind felháborodtak az ügyetlenül kieszelt kibúvón, de egyszersmind mulattak is rajta, mint a színházban, oly különös volt a gonosztevő komikuma...

Most Themistocles három év óta senyed a san-francescói tömlőben. Azon órákban, mikor szabad a szó, elbeszéli az öröknek

és a fegyenceknek élénk szavakkal, hogy hogy történt az elítélése, a mi, ugymond, szégyenére válik a törvényszéknek, nem pedig neki és ezért nem is bántja őt a dolog. Mindennap ugyanarról a tárgyról beszél:

— Akik elítélték, azok mutatják legjobban, hogy mennyire butulhat el az emberi nem. Én azért mindig Themistocles Calvacoressi vagyok és maradok is. Az én múltamat nem lehet eltörölni. Most még a törvényszék is mulatott rajtam! Hát az mit jelent? Az ő szégyenük, nem az enyém. És ha a szükséges pénz fölött rendelkeztem volna és meg lettek volna a szükséges összeköttetésem — mint akkor Görögországban — mind ez meg nem történt volna. Atyámnak az udvarnál is nagy befolyása volt és én hozzá voltam szokva, hogy a legelőkelőbb személyiségekkel tárgyaljak. Ismertem én sok csirkefogót is, nem tagadom. Azonban Fabio Ferruccio gentleman volt. Ha nem lett volna gentleman, akkor nem ölte volna meg magát, én meg nem ülnék most itt. Nem gondolják?!....

Egy dolog nagyon bántja Themistocles Calvacoressi-t, hogy kénytelen éjjel ágyban feküdni.

— Ez állati kényszer — mondá könyezve — és én nem értem, hogy a fogházigazgató, művelt és okos ember léte, nem tudja megérteni, hogy nem minden ember egyforma. Ez ostoba, kicsinyes, nyomorult eljárás, nem méltó egy civilizált államhoz. Esküszöm, hogy egész életemben nem aludtam, azon egyszerű okból, mert nem voltam álmos. Jól van; tizenkétévi fegyházra ítélnék, abba belenyugszom, de hogy az alvásra kényszerítenek, az égbekiáltó igazságtalanság.

És a könyvek csak úgy folytak végig sápadt orcáin, megnevesítették vékony kis szakállát, mely nem veszhet már el a széles köpeny redőzetébe, mert még azt is elvették az ártatlan éjjeli csavargótól.

Fordította: Szántó Frigyesné

KLEOPATRA.

Lyrail regény

Írta : Erdős Renée

IV.

LEVÉL

Ha jönnél hozzám — szólt a felelet —
Ha jönnél hozzám, óh te nagy, te szép!
Utadra szőnyeget borítanék
S hintenék reá rózsalevelet.

Ha jönnél hozzám: — fényes ünnepet
Látna hajlékom. És a borús ég
Minden felhője széjjel oszlanék
S sugárba vonná fiatal fejed.

Ha jönnél hozzám — óh de jössz-e hát?
Én várlak téged éjen s napon át
Álomtalan, betegen, epedőn.

Hogy üdvözölve fogjon át karom,
Hogy csókokod égjen újra ajkamon,
Én szeretőm, én édes szeretőm.

V.

És szólt aznap szerelmes asszonyához:
Lucia, áldjon ég és minden szentje,
Szép óráidban jussak majd eszedbe.
De most kérlek, kettőnk üdvére, távozz!

A mámor perceit, mik rámborultak
És eloltottak bánatomat, áldom.
S az ölelést, én édes szolgaságom,
S a csókokat, mik ajkamra hulltak,

De most vége a szerelmes gyönyörnek.
A fájdalom hív. Jön felém a bánat
Sötét szeméből egy fekete lánynak.

Rejtelmes árnyai lelkembe törnek
 Egy sohsem érzett fájó üdvösségnek.
 Nem tudom róla: halál-e, vagy élet?

 VI.

És szólt az asszony — szeme könybe lábadt,
 Hát erősebb az örömnél a bánat?
 És a könnyesepp a csóknál melegebb?
 Nem forró asszony, árnyék kell neked?
 Két fekete szem titkos, ölö tűre,
 Szárnyas, fiatal kedved megölője?
 Ne tartottál vón' itt, ha tudtad, láttad —
 A szerelmemet, óh hogy megaláztad!
 És vele engem. A hogy idejöttem,
 Csóked fogadott. Fuldokló örömben
 Öleltél át, a lábamhoz omolva.
 Ha tudtam volna! Óh ha tudtam volna.

 VII.

«S ki az a lány és tőled mit kíván?»
 Hogy megimádjam és szenvedjek érte.
 Gőg és dac ül glóriás homlokán
 S nem ad szerelmet vágyakért cserébe.

Hidd el, a lelke rossz. Van oly napom,
 Hogy gyűlölöm s csak büneiben látom.
 Aztán varázsa újra vissza von,
 Aztán imádom, megint csak imádom.

 VIII.

«S ki ő? Mondd, hogy ki?» Oh ne faggass, kérlek!
 Szegény tévelygő, örömtelen lélek.
 Reménye, vágya: a dicsőség, nagyság.
 Gyönyöre: álom. A hite: szabadság.
 Vallása nincs. Önönmagának bálvány.
 De egekig tör képzelete szárnyán.
 S uj istenséget alkot fényből, árnyból,

Harmatcseppekből, illatból, sugárból.
És néha hisz. De soha soha másban
S mindég csalódik s mindég önmagában.

IX.

És a szerelme, mit irántad érez?
Félig hazugság és félig szeszély ez.
Maga sem tudja, mit akar velem.
Kell neki néha egy kis szerelem.
Forró csókokban vére majd fölég,
S a legfőbb üdvöt nem ismeri még.
Vagy ismeri? Ejh, mit tünődöm rajta?
Nem ismerheti, hogyha megtagadja.
Néha hetérák vágya ég szemén.
Néha azt hittem: ölelem, enyém,
S a másik percben olyan messze láttam.
Úszott a légben hófehér ruhában,
S liliomokat hullatott reám.
Oh hogyha tudnám: ki ez a leány! —

X.

Gúny ült az asszony okos ajakán.
«Hidd el: lány ő is, mint a többi lány.
Hogy ember legyen: erélye kevés.
De álma színes s a vágya merész.
Berzenkedő, ha hozzá ér kezed.
Önző nagyon s mohó — egy keveset.
Hogy kitanuld: szeretné. Mert maga
Tanítani restell. S legnagyobb baja,
Hogy mindent akar és semmit se mer.
Te csak szeresd őt, majd bilincsbe ver
S rosszabbá tesz az ártatlan kisasszony
Mint tenné ezer forró vérű asszony.

XI.

E szók után fölvette köpenyét
S vidáman nyujtá csókra a kezét
Különös mosoly villant fel szemében:
Egy pár hét múlva értem jössz, remélem.

HETEDIK FEJEZET.

JÖN KLEOPATRA.

I.

Ismét egyedül volt és újra vele.
 Úgy vitte felé a képzelete!
 Úgy látta az arcát, a nemest, a fehéret!
 S az ajka kiszikkadt, a homloka égett.
 És újra esengett levélben a lánynak:
 «Kleopatra, várlak! Ide várlak!»

II.

S jött másnap a válasz.
 «Még egyszer keljen a nap!
 Fehéren üdén, a hideg sugarak
 Öleljék a fejem.
 Hordjam még egy napon át,
 Homlokomon a fagyos koronát,
 Mely mégis úgy éget!
 Aztán jövel élet!
 Végy el, gyönyörű, forró szerelem!
 Lobogj föl eremben égő csoda, láz!
 S tüzeddél elégess!
 Óh nem birom már a csatát.
 S megtörni oly édes, oly édes.
 Szeretlek s az életem neked adom.
 Holnap — jövök — alkonyaton.

III.

Nosza virágot! Halommal, özönnel!
 Szőnyegre, falakra borítja örömmel.
 Tele illattal a lég!
 Szirom csókolja ruháját.
 Mindenütt, hova lép!
 S míg hinti: szemében mámora ég
 A jövő gyönyörének.
 A lelke csupa ujjongó, tüzes ének.
 Diadalének!
 Öntudatlan szókat súttog az ajka:
 Eljön Kleopatra! Jön Kleopatra!...

IV.

Elmúlt a nap. S az alkony szürke árnya
 Lopva lebbent az illatos szobára.
 Csak lopva, félve.
 Mintha attól félne,
 Hogy bánatot hoz boldogság helyett.
 Csalódást, kétségbeesést,
 Szívszaggató, vad szenvedést
 S nem nagy szerelmi ünnepet,
 Nem titkos nászt, mire remegve várnak.
 S nőttek az árnyak
 S nem zavarta nesz a homályt.
 A férfi várt.

V.

És várt sokáig. Várt sokáig.
 S az alkony éjre vált.
 És várt tovább, csillaghunyásig,
 Míg ablakára
 A közelgő reggel bíboros köde szállt.
 S akkor levetette a földre magát
 Némán és könytelen szemekkel.
 S körötte a sok lankadó virág,
 A sok halódó áldozat
 Csak nézte — nézte. —

NYOLCZADIK FEJEZET.

MENEKÜLÉS.

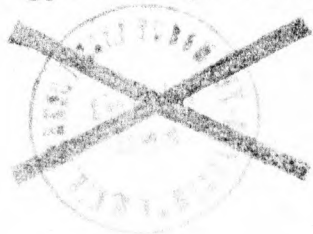
I.

Maga sem tudta, hogy jutott eszébe.
 Fölment a lépcsőn és becsengetett.
 És jött az asszony. Régi hű cseléd.
 Oly aggodalmas volt a képe.
 Köszön neki s beszédbe kezd.
 «Asszonyom nincs itt. Tegnap este még —
 Nem is tudom — nem szólt az utazásról.
 Oly hirtelen jött az egész.

Egész nap írt. Szomorú volt nagyon.
 Sirt is titokban. Miért: nem tudom.
 Nyilván valami érte.
 Nem mondta, mi. Később felöltözött
 S elment. Már este volt, hogy visszajött.
 Sebten egy és más holmit rendezett.
 Jött a kocsi. Elvágatott.
 S azóta nem jött hír felőle.
 De megígérte: később írni fog.
 Ezt a levélkét hagyta hátra önnek...»

II.

Antonius — így szólt az irás —
 Akartam. Nem lehetett. Megbocsáss.
 Ott voltam már a házad kapujánál
 És visszajöttem. Hogy hiába vártál:
 Ne gyűlölj meg Antonius azért.
 Ha rossz, ha bús volt: feledd el az éjt.
 És vele az én szomorú emlékem;
 Elmegyek innen. Kellett volna régen,
 Hogy meg ne ejtsen eltipró varázsa,
 Hogy le ne törjön édes gyötrő láza
 A szerelemnek. Megyek a magányba,
 Ahonnan jöttem. Ahol engem várnak:
 Fényes remények, tündökletes álmok.
 Megyek emlékekkel és bánattal telve,
 Mert a szívem, hidd el Antonius,
 Nem teremtődött boldog szerelemre,
 Nem arra, hogy mosoly legyen az élte,
 Sem hogy színültig elmerüljön élvbe.
 Kicsiny játék után nagy munka vár.
 Szentelt hivatás tüze lángol bennem:
 Óh érzem, érzem: kell valamit tennem!
 A lelkem ösztökél régóta már,
 De apró vágyak lenyügözték szárnyam.
 Felszabadult most. S idegen határban
 Hasítja át a tündöklő leget.
 Valami hív, valami integet.
 Ez csupa gyönyör, ragyogó káprázat.
 Nem tudom hova visz, de nagy, de szép.
 Költő vagy és ne tudnád a nevét?
 Dicsőség! Nagyság! Óh e perczen érzem:
 Enyém lesz nagyon! Enyém lesz egészen.

Mire kezdedbe jut irásom:
 Már messze visz a robogó vonat,
 Repül velem előre bokron, árkon,
 Visz a titkos, a nagy jövő felé!
 Vagy másfelé?
 Óh mért is kérdem! Rábízom magam
 A láthatatlan kézre, mely vezet,
 Mióta élek.
 S vagy összetör s az útból félre vet
 Hogy elszáll nevem, hírem nyomtalan —
 Vagy fölemel s akkor majd visszatérek —
 És visszatérek! . . .

 III.

A vonat zakatolt. Repültek a fák.
 Gomolyogtak a felhők az ég peremén.
 És ment a leány mindegyre tovább,
 Mindegyre tovább.
 A vonat zakatolt. És leszállt a homály.
 S a hús havas éjben dühöngött a kerék.
 Minden nyikorgása azt mondta talán:
 Fut a lány, fut a lány!
 Megy, szökik a lány és a könye pereg.
 «Vajjon örül-e majd az édes anyám?»
 S mig gondol reá, érette remeg:
 «Talán — ha beteg».
 Repülne ölébe. A lelke de fáj!
 Pihenni, pihenni! Mellette maradni!
 Míg szünik a bánat, mig tűnik az árny!
 S a viharos éjben, búsan, de fehéren
 Fut a lány, fut a lány . . .

 IV.

Fagyos, zúzmarás téli reggelen
 A hegy lábánál a vonat megállt.
 Köd ülte még a havas ormokat
 A kis falut, a messze szemhatárt.
 A gyalogúton, a falu felé
 Sebes léptekkel vándorolt a lány,
 Élosont titkon a kertek alatt
 És beköszönt egy kis ház ajtaján.

Anyám, jó reggelt! Jó reggelt anyám!
 Lásd visszajöttem! Lásd itthon vagyok.
 Épen, egészen. Kissé szomorun.
 No lásd, nem téptek szét a farkasok?
 Egy akart volna. — Hej, fehér foga
 A nyakamhoz már közel járt nagyon!
 De elfutottam. És most itt vagyok.
 Ejnye! De sok a hó az udvaron!
 S de sok a hó a te szép fejedén!
 Lelkem, anyácskám, beh szép tiszta tél!
 És beh jó még ez a kis szoba
 És jaj beh édes ez a lágy kenyér.
 És hogy öledben pihen a fejem:
 Ez a legnagyobb boldogság talán!
 És most már engem te nagyon szeress —
 Édes anyám — édes enyám. —

KILENCZEDIK FEJEZET.

A HEGYEN.

Ki, ki a szabadba! Fel a hegytetőre.
 A havas ösvényen törtetett előre!
 Bokrok az út mentén fehér köpönyegben
 Felé bólintottak, bókolva rezdültek.
 Pityegő sármányok előle repültek,
 Léptének zajára rigósereg rebben,
 Fagyott ág megmozdul, lépte alatt recscsen.
 Óh csak magasabbra, egyre sebesebben!
 Előre! Előre!
 Küzködve a fagygyal, küzködve a széllel.
 Taposatlan uton, járatlan ösvényen,
 Fel a hegytetőre!
 Bár lenn könnyebb volna —
 Csak fel a legnagyobb, legpusztább oromra!

«Ott akarok állni!
 Kiterjesztett karral a napot imádni,
 Melynek sugarából — úgy hozta a végzet —
 Egy leszállott hozzám, a lelkembe tévedt,
 Haddköszöntsék egymást mint édes testvérek!»

Vége.

Háború és béke.

Írta: Tolstoj Leó.

— Új fordítás az orosz eredetiből. —

63

A kis hercegő sokat ellenkedett komornájával, mert nem jól volt az ágya megvetve. Nem lehetett benne jól sem oldalra feküdni, sem mellre. Minden nyomta s kényelmetlen volt. Testét úgy érezte, mint valami terhet. Most ezt erősebben érezte, mint máskor, mert az Anatol jelenléte oly időbe ringatta vissza, amikor még nem volt teher a teste s amelyben könnyűnek és szabadnak érezte magát. Éjjeli köntösben s főkötőben ült egy karosszékben. Katja álomittasan, rendetlen kontytyal már harmadszor emelgette fel a nehéz ágyneműket s fordítgatta, miközben valamit mormogott maga elé.

Az öreg herceg sem aludt. Tichon félálomban hallotta, mint árkál dühösen fel és le, miközben erősen szuszogott orrával. Az öreg herceg sértve érezte magát irányában. Az volt a leglajdalmasabb a sértésben, hogy nem őt, hanem leányát érte, akit magánál is jobban szeretett. Azt mondogatta magában, hogy átgondolja az ügyet s rá fog jönni, hogy mit kell tenni, de ehelyett csak mindjobban felizgatta magát.

— Idejön az első ember és az atyja és mindenki egyszerre el van felejtve, ide-oda futkározik, fészülködik, az uszályával bibelődik, mintha ki volna cserélve. Örül neki, hogy atyját el fogja hagyni! Es megérezte, hogy én észrevettem ezt. Br-br-br! S nem látom egész tisztán, hogy ez a pimasz csak Bourienne felé tekintget? Ezt a nőt ki kell lökni! S meg kell mutatni neki, hogy ez a szócsaplár legkevésbé sem gondol reá, csak Bourienne után fut. Ha nem büszke, majd megmutatom én neki . . .

A herceg tudta, hogy Mária hercegisasszony önszeretetét mélyen fogja megsebezni, ha megmondja, neki, mennyire téved, hogy Anatol csak Bouriennet nézegette, de tudta azt is, hogy ez által teljesedésbe megy óhaja s rem válik meg leányától s azért e mellett nyugodott meg. Behívta Tichont s elkezdett vetközni. — Az ördög hozta ide! — gondolta, miközben Tichon

szikár testére húzta rá a hálóinget, mely őszülő szőrrel volt a mellén befödve. — Én nem hívtam meg őket. Eljönnek, hogy megzavarják életemet, a mi amúgy sem fog soká tartani . . . Le feküdtek már a többiek? — kérdezte.

Tichon, mint minden jó szolga, kitalálta ura gondolatát. Tudta, hogy Vassili hercegről és fiáról van szó.

— Már nyugovóra tértek és eloltották a világosságot — felelte.

A herceg gyors mozdulattal helyezte el lábait papucsáiban, karjait a hálóköntösben s az ágyhoz ment, a melyen nyugodni szokott . . .

Habár Anatol és a lle. Bourienne nem beszélgettek együtt, teljesen megértették egymást. Miközben a hercegisasszony a megszokott órában atyjánál tartózkodott, Anatol és Bourienne a téli kertben találkoztak.

Mária ezen a reggelen különös aggodalommal nyitott be atyjához. Úgy tetszett neki, hogy nemcsak hogy mindnyájan tudják, hogy sorsa ma fog eldőlni, de mind tudják azt is, hogy ő folyton erre gondol.

Az öreg herceg ezen a reggelen rendkívül gyöngéd és gondos volt leányával szemben. Mária hercegisasszony már ismerte a gondosság eme kifejezését. Ugyanaz a kifejezés volt az, a mit arca mutatni szokott akkor, ha Mária nem tudott megérteni valami számtani feladványt. Mindjárt rátért arra, a mi foglalkoztatta s elkezdett beszélni, miközben folyton így szólította leányát «maga.»

— Önre vonatkozólag valami kérelmet intéztek hozzám — mondta erőltetett mosolylyal. Azt hiszem, kitalálta már, miért jött ide Vassili herceg az ő csemetéjével. (Meg volt az oka, miért nevezte Nikolai Andrejics Anatolt csemetének). Tegnap ajánlatot tettek előttem. És mivel maga ismeri az én alapelveimet, magára hivatkoztam.

— Hogyan értsem ezt, mon pére? — kérdezte a leány hol elsáppadva, hol belepirulva.

— Hogy hogyan értsd? — kiáltott atyja bosszúsan. Vassili herceg arra szemelt ki téged, hogy menyé légy s megkért fia számára. Így kell értened . . . S most téged kérdezlek.

— Nem tudom, hogy ön, mon pére . . . suttogta a hercegisasszony.

— Én? Én? Mit csináljak én itt? . . . Engem hagyjatok ki a játékból. Nem én akarok házasodni.

A princesse most vette észre, hogy ő még nem mérlegelte

ezt a házasságot, de ebben a pillanatban eszébe ötlött, hogy vagy most dől el sorsa, vagy soha. Lesütötte szemeit, hogy ne lássa azt a pillantást, a melynek hatása alatt nem volt képes gondolkodni, csak szokásszerűleg alávetnie magát és így szolt: Csak egyet akarok, az ön akaratát teljesíteni, de ha az én óhajomat kell kifejeznem . . .

Nem volt képes kimondani. A herceg szavába vágott:

— Ez nagyon szép! — kiáltott. Ő elvesz téged a hozományoddal s emellett mlle Bouriennet fogja elvenni. Ő lesz az Anatol neje és te . . .

A herceg szünetet tartott. A benyomást vizsgálta, melyet szavai leányára tettek. Mária lehorgasztotta fejét s közel volt, hogy sírásban törjön ki.

— Na, na, csak tréfálok! — mondta. Gondold meg, erősen ragaszkodom elvemhez, hogy egy leánynak joga van teljesen szabadon választani. Én meghagyom neked ezt a szabadságot. De egyet véss emlékezetedbe, elhatározásodtól életed szerencséje függ. Magamról egyáltalán nem beszélek. Menj szobádba, gondold át jól a dolgot, egy óra múlva jöjj ismét hozzám s az ő jelenlétében válaszolj: igen vagy nem. Tudom, hogy te imádkozni fogsz. Jó, imádkozzál! Csak jól gondold meg a dolgot. Menj!

Sorsa eldőlt s szerencsésen dőlt el. De mégis, a mit atyja mlle Bouriennerről mondott — ez a feltevés rettenetes volt.

He nem is igaz a dolog, de a feltevés rettenetes volt. Felvette magában, hogy nem gondol reá. Keresztülment a télikerten, a nélkül, hogy bármit is látna, vagy hallana, a mint hirtelen Bourienne kisasszony ismeretes suttogása riasztotta fel álmodozásából. Felkapta a fejét s két lépésnyire maga előtt meglátta Anatolt, a ki átkarolva tartotta a francia leányt s valamit súgott fülébe. Anatol szép arcának sajátságos kifejezésével nézett Mária felé, a nélkül, hogy az első pillanatokban eleresztette volna Bouriennet karjaival. — Ki van itt? Mit akar? Várjon csak! — látszott kifejezni Anatol arca. Mária hercegisasszony némán nézte végig. Nem tudta felfogni az egészet. Végre mlle Bourienne nagyot sikoltott s elfutott. Anatol barátságos mosolylyal hajolt meg Mária princesse előtt, mintha őt is rá akarná venni, hogy nevéssen ezen a különös eseten s miközben vállát vonagatta, eltávozott azon az ajtón, mely a neki jutott szobák felé vezetett.

(Folytatjuk.)

Természettudomány.

MIT TUDTAK 170 ÉVVEL EZELEŐTT KOREÁRÓL. Micsém tanúsítja élénkebben a földrajzi tudományok haladását az utolsó 200 év alatt, mint, ha régibb forrásművekben lapozgatunk. Egy 1733-ban kiadott nagy német lexikon (Lexikon aller Wissenschaftlichen und Künste, welche bisher durch menschlichen Verstand und Witz erfunden und verbessert wurden), nem tud többet mondani Koreáról a következő néhány sornál:

«Korea a kínai félsziget, Leaang és Xantung tartományokkal határos és attól a Cang tengeröböl választja el. Némelyek azt mondják, hogy sziget (!), a melyet körül lehetett hajózni. De ezek ugylátszik összetévesztik Coreát Fungma szigetével, a mely Corea déli oldalán fekszik. Észak felől Koreát az tatárországi Nioche királyság határolja.

Corea királya hűbérese a kínai császárnak, országa 8 tartományra oszlik, a középső tartomány Kinghi, ennek fővárosa a híres Pinggang, a királyi székhely. Ezenkívül több kisebb és nagyobb város. A lakosok szokásai és ceremóniái olyanok, mint a kínaiaké. A halottakat három éven át szép koporsókban őrzik és úgy bánják velük, mintha még életben volnának; de a három év leteltével a hullákat elégetik. Az ország rizszsel és búzával bővelkedik. Gyártanak

ott papirozt is, a hegyek közt van arany és ezüstbánya, a tengerben sok a gyöngy.»

Megjegyzendő, hogy a lexicon előszavában az áll, hogy benne a legújabb földrajzi felfedezések is a legnagyobb részletességgel vannak leírva.

**HAJÓRONCSOK EL-
PUSZTÍTÁSA.** Az amerikai szenátus kereskedelmi bizottsága elhatározta egy olyan hajó építését, a melynek egyedüli célja a tengeren gazdátlanul bolygó hajóroncsok elpusztítása lesz. Az amerikai tengerészeti közigazgatás által eszközölt vizsgálatok szerint magán az Oceánon 19 bolygó hajóroncsot észleltek havonta. Valamennyien elemi csapás folytán elpusztult nagy kereskedelmi hajók roncsai, melyeket hónapokon át űzi a szél változó irányban és — kivált sötétben vagy ködben — nagy veszedelmére vannak a hajóznak, összeütközésekre szolgáltatván okot. Eddig az volt az ezekkel szemben követett eljárás, hogy a hajóroncsokat felgyújtották vagy felrobbantották. A hadihajóknak e célra való alkalmazását azonban a haditengerészet nem szívesen veszi, különben is a roncsok száma egyre növekszik, mindjobban fenyegetvén a tengeri kereskedelmet. Ezek azok az indokok, a melyek az amerikai szenátust arra bírják, hogy

külön e célra hajót szereljen fel. Ez a hajó állandóan Anglia és Amerika közt fog cirkálni, a roncokat felkeresi és úgy eze- ket, mint a hajózás egyéb eset- léges akadályait robbantás, fel- gyújtás útján vagy más alkalmas módon eltávolítja.

Remélhető, hogy Amerika pél- dáját más államok is követni fogják és előbb-utóbb meg fog alakulni egy nemzetközi tengeri mentőegyesület.

A TÜZHÁNYÓK ELREN- DEZŐDÉSE. Az ezidőszerint működésben levő 145 tűzhányó közül a legtöbb a tenger közelé- ben van. Ezt a körülményt sok ideig arra magyarázták, hogy a kitörések közvetlenül az Océán- nal hozhatók oki összefüggésbe.

Ujabb geologiai számítások azonban kimutattak, hogy nem — mint sokan hitték — a ten- gervíz tömegének van a tűzhá-

nyók képződésére befolyása, ha- nem megfordítva: a tűzhányók alakulása folytán jött létre a tenger medrének mai alakulata.

A föld mélyében forrongó tűz hatása alatt a földnek már ki- hült kérge redőkbe emelkedett, a redők közti mélyedésekbe be- nyomult a tenger, a mélyedések a tengerek medréivé váltak. A redők élein pedig nagy feszítés folytán mély, egész a föld izzó magváig lehatoló repedések jöt- tek létre, a kráterek.

Minthogy pedig a kráterek épen a magasabb redők élein keletkeztek, a melyeket a tenger- víz színe el nem lepett, ezért található a tűzhányók épen a tenger közelében levő magas hegyek csúcsain.

A földgömb térképén a tűz- hányó hegyeket vonallal egybe- köve ki lehetett mutatni, hogy azok egyenes vagy ívalaku redők éleit alkották valaha.

Április elsejével új előfizetést nyitottunk a Jövendőre.

Egy hóra .. 1 korona

Negyedévre 3 korona

Félévre 6 koronával.

Az előfizetők a második félévben ingyenesen kapják meg Bródy Sándor „Szinésznők“ című új könyvét.

Kérjük a hátralékos előfizetőket, sziveskedjenek az előfizetést utalványon mihamarabb megküldeni.

A «Jövendő» kiadóhivatala,
Budapest, Lövölde-tér 3.

Szerkeszti: Bródy Sándor.

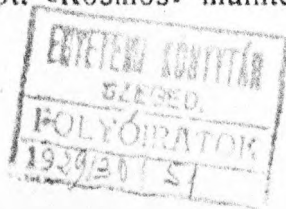
Főmunkatárs: Ambrus Zoltán, Heltai Jenő.

Szerkesztőség: Lövölde-tér 3.

Kiadja: A Jövendő kiadóhivatala. Tulajdonos: a szerkesztő.

Lövölde-tér 3.

Beer E. és Társa, ezelőtt «Kosmos» műintézet nyomása, Budapest.

53412
Második év 18. szám.

1904

Budapest, május 1.

JÖVENDŐ

Szerkeszti

Bródy Sándor

Főmunkatárs:

Ambrus Zoltán

Főmunkatárs:

Heltai Jenő

Megjelenik minden vasárnap. Ezenkívül rendkívüli kiadásban.

TARTALOM

Bródy Sándor: Két Bizánc. — Dr. Blaskevich Sándor: Bosznia és új minisztere. — b. e.: Vázsonyiról. — Csizmadia Sándor: Tavasz. Az élet (versek). — Vanderveide: A vagyonmegosztás. — Jules Destree: A művészet és a szocialista párt. — Erdős Renée: A vihar. — Bede Jób: A hőforrások. — Garsin Vaszjevold: Az őrült. — Marry Chalmondeley: György felesége. — Tolstoj Leó: Háboru és béke. — Természettudomány.

Kiadóhivatal
Lövölde-tér 3

Ara **20** fillér.

Egy hónapra
Egy korona.

50412

Első Magyar Üveggyár R.-T.

BUDAPESTEN, V., Ferenc József-tér 8. sz. (Diana-fürdőház.)

Kristályüveg-készletek

nagy választékban, mérsékelt árak mellett.
Mindennemű üvegára nagy raktára.

Szájpadlás nélküli műfogak

Főlegössé tessék az inylemez használatát. A szájból kiverni nem kell és nem is lehet. Egy óra idő alatt tökéletesen lehet vele beszélni és rágni. 10 évi jótállás. Bara I. Egyedüli speciálista a szájpad nélküli műfogak készítésében. Budapest, Kereposi-ut 26. szám, Vidékiek megvárhatják.

WANAUS JÓZSEF

fényképészeti készülékek és szük-
ségielti eszközök gyári raktára.

Telefon 867. BUDAPEST, IV., Deák Ferenc-utca 19. sz. Telefon 867.

A RO'SA TERKA-féle hajkenőcs

a legjobb és legelterjedtebb. Hatása meglepő.

A Ro'sa Terka-féle hajkenőcs a gyenge hajbőrt rövid idő használatán után edes, a hajhullás teljesen megszűnik, meglepően elősegíti a hajnövést, kellemes, puha és éles hársónysimasságot nyer. A hajkorpát sikeresen eltávolítja, a hajnak színetét nem változtatja. Minden sáros anyagától mentes. A kir. kereskedelmi törvényesek hitese vegyész, dr. Neumann Zsigmond úr által megvizsgálva és hajkenőcsre ártalmatlannak tal. Iva. Főraktár: Budapest: Török J. gyógyszertárban és Kortász Tódor-nál, a legújabb gyógyszertárban és Ro'sa Ignác úrnál Nagybecskerekben. Egy kis tégely ára 60 kr. (K. 20 L.) Egy nagy tégely ára 1 forint (2 K.) Ha a tisztelet megrendelő a postaköltséget meg akarja takarítani, úgy az öszveget vagy utalvány után, vagy a levélhez az értéket bélyegekben mellékelheti, mely esetben bérmentesen küldök két kis vagy egy nagy tégelyt.

A Ro'sa Terka-féle hajkenőcs használata után.

Számos kiállításon arany-
éremmel kitüntetve.

Első alföldi legnagyobb kocsigyártó-telep.

Ifj. Hodács János

kocsigyártó

Szeged, Kistisza-n. 4/d. | Üri kocsi nagy választékban raktáron.

Képes árjegyzék ingyen.

Az egyedül létező **SZÉPÍTŐSZER** a Balassa-féle **UGORKATEJ** valódni angol valódni angol mely azonnal eltávolít minden szappant, májzsírt, pattanást, bőrszűrt (Miltessz) stb. és az arcnak friss üdöséget, hajalságot kölcsönöz.

Egy üveg ára 2 kor., ugorka-szappan 1 kor., poude 3 kor.
Fő munkálási hely: **BALASSA KORNEL** gyógyszertára Budapest-Erzsébetfalva.
Kapható minden gyógyszertárban. Főraktár Budapest: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógytárában, Király-utca 12 és Andrásy-ut.

A szamárhurut

egyetlen gyógyszer, mely tökéletesen bevált a Syrup Orientalis. Kapható: **Borács János** gyógyszerésznél Jászberényben; Budapest: **Török J. gyógytárban**, Király-utca 12. és **Nádor gyógytár**, Váci körút 17.
Egy üveg ára 2 korona.

Asztalos- és kárpitos-bűtorok, függönyök, asztal- és ágyterítők bármilyen stílusban, izléses, szép kivitelben, jutányos árban szerkeszthetők be.

NEMES ÉS LENGYEL asztalos- és kárpitos-iparosoknál. IV., Keckaméti-utca 6. sz., I. em.

POLLICER ELLA női kalapterme BUDAPEST, IV., Korona-herceg-n. 2., I. sz. - **ABBASIA**, Grand Hotel.

